

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

ШЕЛЕП АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

Теоретична парадигма та практика уніфікації митних тарифів / Theoretical Paradigm and Practice of Unification of Customs Tariffs

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування

освітньо-професійна програма - Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФМСзмсв-21

А.М. Шелеп

Науковий керівник:

д.е.н., доцент, Т.Я. Маршалок

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту:

" _____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ О.П. Кириленко

ТЕРНОПІЛЬ – 2022

Зміст

ВСТУП.....	3
1. МИТНІ ТАРИФИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ УНІФІКАЦІЇ.....	5
1.1. Сутність митних тарифів.....	5
1.2. Роль мита, як інструменту митно-тарифного регулювання економіки	13
Висновки до першого розділу	22
2. ПРАГМАТИКА УНІФІКАЦІЇ МИТНИХ ТАРИФІВ В УКРАЇНІ	23
2.1. Аналіз зовнішньої торгівлі України.....	23
2.2. Аналіз митного оподаткування в Україні.....	30
Висновки до другого розділу	38
3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	39
Висновки до третього розділу	45
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

В умовах розвитку глобальної торгівлі та загроз які стоять перед світом, набуває нової актуальності проблема побудови ефективного системи митного тарифу. Уніфікація номенклатури товарів, ставок мита, це ті питання які потребують глибокого дослідження та розгляду. А зокрема через глибокий шлях України в напрямку євроінтеграції.

З огляду на це, обрана для дослідження тема кваліфікаційної роботи є надзвичайно актуальною, адже передбачає можливість уніфікації і побудови ефективного митного тарифу.

Проблемами уніфікації і розробки ефективного митного тарифу займалися такі вчені як: Козак Ю., Ковалевський В., Амеліна А., Румянцев А., Коваленко А., Філіпенко А., Школа В, Голіков А., Черномаз П., Мариніна С. та ін.

Однак, незважаючи на активні дискусії на цю тему, всеодно залишається велика кількість питань які потребують відповіді..

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є поглиблення теоретико-прагматичних знань з приводу уніфікації і розроблення ефективного митного тарифу.

Відповідно до поставленої мети дипломної роботи автором сформульовано такі *завдання*:

- розглянуто сутність митного тарифу;
- проаналізувати роль мита, як інструменту митно-тарифного регулювання економіки;
- провести моніторинг зовнішньої торгівлі України;
- здійснено аналіз митного оподаткування в Україні;
- обґрунтувати шляхи підвищення ефективності тарифного регулювання в Україні.

Об'єктом дослідження є митний тариф.

Предметом дослідження є процес уніфікації митного тарифу.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення визначених у роботі завдань було застосовано загальнонаукові та специфічні економічні методи дослідження, а саме: аналізу та синтезу; графічний; узагальнення.

Дана кваліфікаційна робота апробована на Студентській науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів».

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дослідження 52 сторінки, при цьому основний зміст викладено на 48 сторінках. Список використаних джерел включає 28 найменувань.

1. МИТНІ ТАРИФИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ УНІФІКАЦІЇ

1.1. Сутність митних тарифів

Проводячи аналіз особливостей міжнародної торгівлі, варто приділити значну увагу на такі інструменти як природа та економічна ефективність регулюючих інструментів, що застосовуються урядами під-час здійснення міжнародної торгівлі. Серед одних із найважливіших інструментів регулювання торгівлі є митний тариф.

Такі тарифні регулятори застосовують для отримання бюджетних доходів чи з метою захисту вітчизняного товаровиробника. Саме ці аспекти можна виділити як основні.

Що стосується безпосередньо фіскальної функції мита – то це поняття є відносним. Тому що природа мита полягає у захисті, навіть якщо ми говоримо про його невеликі розміри.

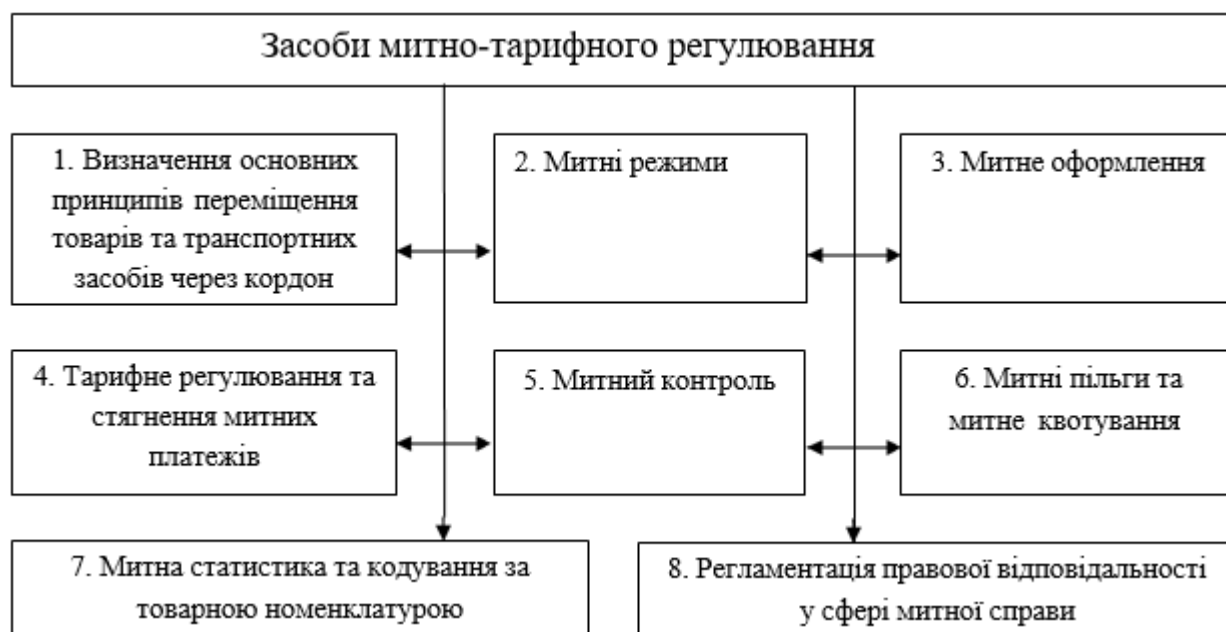
Проте є винятки, коли ми використовуємо мито до імпорту товарів. Зокрема тих, які не виробляються в цій країні.

Найпоширенішим інструментом регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це митний тариф. Який використовують для вирішення багатьох завдань, в першу чергу – це захист вітчизняного виробника, як фіскальний інструмент наповнення бюджету.

Після ухвалення Декларації про державний суверенітет, наша країна одноосібно формує власну політику в митній сфері, створюючи митну систему та розробляє систему митного регулювання.

Через митне регулювання здійснюється через встановлення мит та митних платежів, процедури митного контролю, через розробку процесів діяльності митних органів України.

Зокрема процедури, які пов'язані із переміщенням товарів є юрисдикцією митного регулювання, які полягають у забезпеченні інтересів держави і визначаються законами країни (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Засоби митно-тарифного регулювання – структура та взаємозв'язки

Основна мета регулювання держави в митній сфері є економічні інтереси, через які забезпечуються [5, 134-135]:

- «захист національного ринку і стимулювання розвитку національної економіки»;
- «сприяння структурній перебудові національного господарства та реалізації завдань економічної політики держави»;
- «використання інструментів митного контролю як засобу регулювання товарообміну і виконання інших завдань економічної політики на території країни»;
- «участь у реалізації торгово-політичних завдань із захисту національного ринку».

Митне регулювання відбувається згідно Митного кодексу, інших законодавчих документів України, а також відповідних міжнародних договорів. Також варто зазначити, що Україна будучи суб'єктом міжнародного права, тому вона може інтегруватися до митних союзів з іншими державами.

В той час для митно-тарифних відносин притаманні такі суб'єкти, як [5]:

- «групи країн (інтеграційні об'єднання країн), міжнародні

організації, транснаціональні компанії»;

– «юридичні особи (підприємства й організації, зареєстровані як суб'єкти господарювання)»;

– «фізичні особи (громадяни окремої країни, іноземні громадяни, особи без громадянства)».

«Митні відносини» – «це сукупність відносин, які виникають у процесі взаємного обміну результатами діяльності національних господарств під час переміщення їх через митний кордон [5]». Також тарифні відносини – це економічні відносини, але які носять також і суспільний характер.

За допомогою використання інструментів митно-тарифного регулювання держава [3]:

– «стимулює ввезення або вивезення відповідних товарів або обмежує їх»;

– «створює рівні економічні умови як для національного та товаровиробника іноземного»;

– «проводить певну економічну, науково-технічну, екологічну, валютно-фінансову політику у сфері зовнішньоекономічних зв'язків»;

– «спрямовує функціонування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в русло загальнонаціональних інтересів залежно від мети і функціональності [3]».

Водночас за допомогою митного регулювання можна досягти таких цілей [1, 206-207].

«Економічні цілі» – що забезпечуються через наповнення бюджету, у вигляді митних платежів, що справляються в результаті переміщення товарів, робіт та послуг через митний кордон країни.

«Функція регулювання», що проявляється через [1, 206-207]:

1) «встановленням ставок експортних та імпорتنих мит на товари, що переміщуються через митний кордон держави [1, 206-207]»;

2) «встановлення заборон і обмежень на ввіз і вивіз товарів [1, 206-207]»;

3) «ліцензуванням і видачу дозволів на ввезення і вивезення окремих

товарів та іншими заходами [1, 206-207]».

Окрім фіскальної та регулюючої функцій, митні тарифи забезпечують правоохоронну ціль. Що проявляється у захисті державної безпеки країни, громадського правопорядку, життя і здоров'я людей, моральності, моральних засад і культурних цінностей суспільства, в охороні тварин, рослин та навколишнього природного середовища; в боротьбі з незаконним обігом через митний кордон наркотичних засобів, зброї, предметів художнього, історичного та археологічного надбання і т. д. [1, 206-207].

В умовах розвитку зв'язків міжнародного характеру основною проблемою стає розвиток ефективних інструментів, підходів в сфері управлінських рішень що пов'язані з регулюванням зовнішньоекономічних зв'язків на міжнародному рівні та національному рівні. Кожна держава має власну зовнішньоекономічну політику, яка розробляється відповідно до особливостей держави. І найголовніше вона має бути направлена на забезпечення внутрішньо-державних економічних інтересів. А вже на основі такої політики влада формує стратегію розвитку, запроваджує заходи щодо стимулу для експорту і захисту від зовнішнього конкурентного середовища.

Інструментам митно-тарифного регулювання притаманні певні особливості.

Найперше – це інструменти регулювання які мають універсальних характер впливу на міжнародні економічні зв'язки. Які мало залежать від конкретних форм відносин. Вони здатні функціонувати всюди у всіх секторах економіки пов'язаних з міжнародною торгівлею, а також впливають на можливість організації спільного підприємництва, міжнародного науково-технічного об'єднання та ін.

Митно-тарифні регулятори найбільше здатні реалізовуватися в умовах ринкових моделей функціонування. Вони є елементом забезпечення економічного суверенітету, в умовах коли посилюються процеси іноземної конкуренції у вітчизняному середовищі.

Також за допомогою митних тарифів можна збалансувати товаропотоки

між країнами чи групами країн.

Митно-тарифні інструменти – «це база ефективного механізму регулювання й управління світовими господарськими зв'язками як на національному, так і міждержавному рівнях [1, 206-207]».

Митно-тарифне регулювання має важливе значення для функціонування зовнішньоекономічної діяльності, що дає змогу якісно та ефективно забезпечувати стабільність світової економіки.

Але основним інструментом регулювання експортно-імпортних операцій митними засобами є митний тариф. «Митний тариф» – «це єдиний економічний інструмент державного регулювання зовнішньої торгівлі, що охоплює всю її товарну номенклатуру [6]».

«Митний тариф» — «це систематизований звід ставок мита, яким обкладаються товари та інші предмети, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі цієї території [7]».

Тому, «митний тариф» — «це систематизований за певною ознакою або ознаками перелік товарів, що підлягають митному обкладанню, проти кожного з яких зазначено одну або кілька ставок митних зборів [4]».

Економічна особливість «митного тарифу» насамперед пов'язана із впливом на ціни товарів та захист вітчизняного товаровиробника. Підвищення рівня цін на товари, мито або ж збільшує конкурентоспроможність товару, або навпаки знижує її. А це в свою чергу призводить до умов накопичення капіталу, темпів розвитку, норм прибутку в певних економічних галузях. За напрацюваннями вчених, роль мита в економіці проявляється через [8, 260-261]:

- «створенні вартісного бар'єра, який підвищує ціну товару незалежно від застосованого експортного, імпортного чи транзитного мита [8, 260-261]»;
- «збільшення внутрішньої зайнятості [8, 260-261]».

Загальні витрати у ринковій економіці мають таку структуру [8, 260-261]:

- «витрат споживачів»,

- «капіталовкладень»,
  - «державних витрат»,
  - «чистого експорту (під чистим експортом розуміють різницю між експортом та імпортом)».
- «збільшення сукупних витрат унаслідок скорочення імпорту стимулює внутрішньо-економічний розвиток, оскільки збільшуються доходи і зайнятість» [8, 260-261];
  - «стимулюванні державою розвитку окремих галузей економіки чи підприємств» [8, 260-261]. «У першу чергу мова йде про захист молодих галузей» [8, 260-261]. «Тимчасовий захист молодих національних фірм від жорсткої конкуренції іноземних корпорацій дозволяє галузям, які утворюються, зміцніти і стати ефективними виробниками» [8, 260-261];
  - «надходженні коштів до Державного бюджету країни» [8, 260-261];
  - «захисті від демпінгу. Митні тарифи необхідні для захисту вітчизняних фірм від іноземних конкурентів, які реалізують свою продукцію за цінами, нижчими за собівартість» [8, 260-261].

Розрізняють два типи митних тарифів: простий і складний [21, 197-199]:

«Простий (одностовпчиковий) тариф», який полягає у застосуванні єдиної ставки мита для кожного товару, не залежно від того звідки походить такий товар. Але цей тариф не дає достатньої «маневреності» митної політики, а тому не зовсім ефективний у сучасного розвитку світових ринків.

«Складний (багатостовпчиковий) тариф» - його особливістю є те, що для кожної категорії товарів встановлюються дві або більше ставок мита. Найбільша, або автономна ставка застосовується щодо тих товарів які походять з тих країн з якими нема укладено торговельних угод та договорів. З іншої сторони держава може використовувати понижені (конвенційні) ставки які переважно використовуються до тих товарів які надходять з тих країн з якими укладено відповідні торгівельні договори або угоди, або з якими узгоджено

режим найбільшого сприяння.

Також у деяких країнах використовують пільгові та преференційні ставки мита. Як зазначено в науковій митній літературі: «такі мита застосовуються щодо певного кола країн з метою створення замкнених економічних угруповань, режимів асоціації, а також у торгівлі з країнами, що розвиваються [8, 260-261]».

Також не варто оминати ще такі особливості митно-тарифного регулювання, як додаткові, особливі види мита, а саме – антидемпінгове мито. Розмір якого у декілька разів перевищує ставки звичайного мита.

Також доведено, що застосування складного митного тарифу є більш виправданим ніж простого. Адже перший дає можливість впливати на обсяги постачання товарів, регулювати імпорт, підсилюючи його або послаблюючи.

В законодавстві зазначено, що Митний тариф України – «це систематизований згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності перелік ставок ввізного мита, яке справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України [7]».

Тоді як товарна номенклатура Митного тарифу України – «це українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), яка базується на Гармонізованій системі опису та кодування товарів [7]».

Зокрема розшифрування цифрового коду УКТЗЕД при позначенні товарів включає:

- «код групи (перші два знаки)»,
- «товарної позиції (перші чотири знаки)»,
- «товарної підпозиції (перші шість знаків)»,
- «товарної категорії (перші вісім знаків)»,
- «товарної підкатегорії (десять знаків)».

Товарно-класифікаційна схема тарифу складається із наступних граф:

- «код товарів по УКТ ЗЕД»;
- «опис товарів по УКТ ЗЕД»;
- «преференційні ставки тарифу»;

- «пільгова ставки тарифу»;
- «повна ставки тарифу»;
- «одиниці виміру та обліку»

Відповідно до товарно-класифікаційної схеми в Україні використовуються три види ставок:

«Преференційна». Такі ставки використовуються щодо ти груп товарів країною походження яких є ті, які входять разом з Україною до митних союзів чи з якими підписано двохсторонні угоди про лібералізацію торгівлі.

Тоді як пільгові застосовуються ставки тоді, коли товари на які вони встановлені, походять з тих країн з якими в Україні встановлено режим найбільшого сприяння або укладено угоди про вільну торгівлю.

А повні ставки застосовуються тоді, коли товари походять країн, з якими Україна не має укладених двох сторонніх чи багатосторонніх договорів договорів про лібералізацію в сфері торгівлі.

Також варто зазначити і констатувати, що в теперішніх умовах митні тарифи поширюються на декілька тисяч найменувань товарів. Зокрема тарифна сімка покриває близько двох трьох тисяч товарних позицій у країнах з розвинутою економікою. Крім цього, кожна основна товарна позиція майже завжди містить дрібніші підпозиції які оподатковуються митними платежами.

Чим дрібніша структура тарифу тим сильнішими є протекціоністські ефекти. Зокрема відомі випадки, що чим більше продроблені тарифи тим більший ефект захисту для держави має їх застосування.

Також можна говорити про те, що Україна вже пройшла довгий шлях у побудові ефективної митно-тарифної політики, тим самим наблизилася до європейських норм та міжнародних стандартів. Також можна сказати, що в результаті аналізу ставок ввізного мита Єдиного митного тарифу України, вдалося з'ясувати, що на сьогодні є неможливим здійснити широкомасштабні заходи щодо підвищення ставок мита на більшість груп товарів.

Майже всі ставки імпортного мита на товари, які також виробляються в Україні, вже зараз визначені на максимальному рівні, який затверджений

Концепцією трансформації митного тарифу. Проте, можливості для маневру залишилося зовсім небагато, змінювати ставки ми можемо лише на окремі види товарів. Зокрема на товари широкого вжитку.

Тому, реалізація новітніх підходів щодо забезпечення механізму якісного тарифного регулювання, щодо митної оцінки товарів, впорядкування митних преференцій до вимог митних союзів – це та робота яка сьогодні є важливою на шляху повної інтеграції у світове митне середовище. Тому дуже важливо зробити повну ревізію вітчизняного законодавства на відповідність зовнішньоекономічній діяльності правилам і нормам ЄС. А також забезпечення імплементації його до вітчизняних нормативних актів.

1.2. Роль мита, як інструменту митно-тарифного регулювання економіки

Незалежно від того де здійснюється митно-тарифна політика вона виконує низку завдань. Окрім фіскальної – що забезпечує надходження доходів державного бюджету, є ще й захисна функція - захист інтересів національних підприємств. А саме, впроваджують новітні інструменти управління, забезпечують конкурентоздатність українських товарів на зарубіжних ринках.

Основним інструментом митно-тарифного регулювання - митний тариф (ввізне мито та його ставки).

Як зазначено у науковій та професійній літературі: «протекціоністська (захисна) функція мита, насамперед, реалізується через так званий ціновий ефект – запровадженням ввізного мита призводить до подорожчання імпортованих товарів та дає змогу вітчизняному товаровиробнику скористатися ціновою перевагою і розширити можливості для виготовлення та реалізації ним аналогічної продукції [23, с. 27]».

Також доцільно відмітити, що: «знижуючи чи підвищуючи ставки у митному тарифі, країна завжди ризикує [23, с. 27]:»

перше – «отримати перенасичення внутрішнього ринку імпортованими товарами, що призведе до зменшення національного виробництва таких товарів

[23, с. 27]»,

друге – «завести країну у глухий кут міжнародної економічної ізоляції [23, с. 27]».

Тому митно-тарифна політика має бути виваженою і ефективною, покликаною захистити вітчизняні інтереси.

Митний тариф багатьох країн світу, найперше спрямований на захист вітчизняного товаровиробника. Але з іншого боку така політика повинна сприяти ввезенню тих товарів, які є дефіцитними. Також для захисту вітчизняних товаровиробників і стимулу ввозити сировину і напівфабрикати завжди використовують деталізовану диференціацію митних тарифів, які мають враховувати всі потреби в імпорті і дозволяє використовувати принципи «тарифної ескалації» – «підвищення рівня митного оподаткування товарів у міру зростання ступеня їх обробки продукції [24]».

Також потрібно зазначити, що із підвищенням відсоткової ставки мита в процесі проходження товару від стану сировини до виду готової продукції, тим повинен бути кращий рівень захисту виробників кінцевих товарів від недоброякісної конкуренції.

Отже, «принцип ескалації» – «це принцип побудови митного тарифу, що базується на понятті порівняльної конкурентоспроможності сировинних і готових виробів [24]».

В умовах ухвалення економічних рішень, наприклад ввезення сировини виробництво кінцевого товару на території країни вигіднішим, ніж в ситуації завезення (імпорту) вже готової продукції. Тому, змінюючи – підвищуючи чи знижуючи ставки мита, ми можемо регулювати процес виробництва товарів в середині країни.

Зазначається, що «Використання принципу ескалації в міжнародній торгівлі між розвиненими країнами, країнами, що розвиваються та найменш розвиненими країнами дозволяє закріплювати сировинну орієнтацію країн, що розвиваються, і найменш розвинених країн і стримувати їх розвиток, сприяючи зберіганню лідерства [24]».

Також рівень ставки мита дає можливість забезпечити конкурентоздатність вітчизняного виробництва на зовнішніх ринках.

В той час, як захисна функція мита базується на ефективному перерозподілі доданої вартості між іноземними та вітчизняними товаровиробниками в сторону вітчизняного виробника.

Але також варто зрозуміти, що мито – це фактично частина ціни товару, яка не може перевищувати якусь певну допустиму норму. Зокрема, як зазначають науковці: «вилучення через податки великих сум новоствореної вартості може сповільнити або повністю припинити процес розширеного відтворення, що штовхає підприємства до незаконної діяльності [24]».

Також аналізуючи наукові публікації зустрічаємо: «ввізне мито відображає той додатковий дохід, який повинен був би отримати імпортер іноземного товару, придбаного на світовому ринку за нижчою ціною, ніж та, за якою аналогічний товар може бути реалізований вітчизняним виробником [25]». «А джерелом для такого доходу є частка створеної вартості, призначеної для задоволення потреб у відповідному товарі [25]». «Якщо ж товар призначений для задоволення цієї потреби, зроблений вітчизняним виробником, то здійснюється обмін новоствореною вартістю різних вітчизняних виробників [25]». «У разі задоволення такої потреби за рахунок імпортного товару новостворена вартість призначена для задоволення цієї потреби, розподіляється на користь імпортера (у якого вона вилучається повністю або частково на користь держави через митні платежі) [25]».

Тому, як висновок, держава здатна акумулювати якусь частку доданої вартості, що створилася в результат того, що потреба у них задовольнялася більш дешевшими іноземними товарами, а якась частка ресурсів на задоволення цієї потреби стала вільною.

Але окрім того, що за рахунок мита держава отримує доходи, вона ще, використовуючи мито забезпечує процес забезпечення конкуренції, одночасно забезпечувати якісний вплив на вітчизняних товаровиробників щодо

підвищення якості національних товарів, дозволяє знизити витрати в галузях, використання прогресивних технологій і сучасних матеріалів.

Також доцільно зазначити, що мито, як об'єкт захисту вітчизняної економіки застосовується у багатьох країнах світу.

Як було зазначено, зростання ставок ввізного мита підвищує захист національного виробника, адже дає можливість корегувати ціну в необхідному напрямку.

Тому, доцільно з'ясувати, саме який рівень захисту і сприяння вітчизняним товаровиробникам створює політика митно-тарифного регулювання.

Але варто також розуміти, що для якісного аналізу такого впливу, важливо знати, що на захист митно-тарифних інструментів впливає не лише мито на імпорتنі аналоги, а також на сировину і комплектуючі, з яких виготовляється такий товар. Ось в цьому і полягає номінальна та реальна ставка мита.

«Величина ставки мита» – «це кількісний показник, однак він не дає можливості повною мірою відстежити ефективність використання митного тарифу як інструменту державного регулювання економічної ситуації у сфері міжнародних економічних відносин. Так, якщо взяти номінальну ставку імпортного мита в розмірі 8%, то важко сказати, який функціональний ефект досягається при використанні даного виду митного тарифу, – протекціоністський, фіскальний чи регулятивний [24]».

Варто зазначити, що запровадження ввізного мита дозволяє отримати додаткову вигоду вітчизняним товаровиробникам, що конкурують з імпортерами. Але для об'єктивного рівня оцінки захисту, варто вказати, що фактично запроваджуючи мита на одні товари, держава здатна захистити одночасно декілька галузей економіки, особливо це відбувається тоді коли такі галузі поєднані. Тому фактичний рівень митно-тарифного захисту, є номінально більшим ніж вважається.

«Номінальні митні ставки» – «це ті, що вказуються в митному тарифі.

Вони дають тільки загальне уявлення про рівень митного оподаткування країни [24]». Тоді як «реальні ставки – це реальний рівень мита на кінцеві товари і розраховуються з урахуванням усіх факторів, які впливають на процес формування митного тарифу – співвідношення між цінами на внутрішньому та зовнішньому ринках, темпи зростання інфляції, погіршення чи покращання платіжного балансу, рівень митного оподаткування імпортованих комплектуючих та ін. [24].

Також відповідно до офіційних документів, «відповідно до рішень СОТ, рівень митного оподаткування продукції, наприклад, промислового виробництва у розвинутих країнах світу повинен становити близько 4% [24]». Проте нижчі ставки не дають повної можливості оцінити рівень реального захисту вітчизняного товаровиробника:

- перше – «скорочення середнього рівня митних ставок може відбутися за рахунок ставок, що вже втратили своє торговельно-політичне чи економічне значення, незважаючи на те що ставки на «чутливі» товари залишаються високими [23];
- друге – «в умовах зближення рівнів продуктивності праці, витрат виробництва, внутрішніх і зовнішньоторговельних цін розвинутих країн навіть порівняно невисокі ставки митного тарифу можуть забезпечувати захист внутрішнього ринку [23]».
- третє – «за невисокої номінальної ставки мита можна забезпечувати значний рівень протекціоністського захисту внутрішнього ринку за умови диференціації ставок мита на готову продукцію і сировину та напівфабрикати, які використовуються при її виробництві. Чим більшою буде різниця між цими ставками, тим вищим буде ефективний рівень тарифного захисту [23].

Фактично рівень захисту митом визначається, виходячи з розміру ставки мита, які застосовуються до імпорту сировини чи комплектуючих. «Розмір мита визначається як величина, на яку збільшується в результаті функціонування

всієї тарифної системи створена в даній галузі додана вартість одиниці товару [24]».

Фактичний рівень захисту для галузі визначається як [24]:

$$\frac{V_T - V_w}{V_w}$$

де V_w – додана вартість у галузі за умов вільної торгівлі;

V_T – додана вартість після застосування митного тарифу.

Реальний захист вітчизняних виробників за допомогою використання митного тарифу, що конкурують із імпортерами, розраховується за формулою:

$$\frac{V_T - V_w}{V_w} = t_A + P_C \left(\frac{t_A - t_C}{P_A - P_C} \right),$$

де P_A – світова ціна на товар;

P_C – світова ціна на комплектуючі;

t_A – ставка адвалерного мита на товар;

t_C – ставка адвалерного мита на комплектуючі

З огляду на це можна сказати, що фактичні чи ефективні ставки мит відображають реальний рівень захисту національних виробників, що є конкурентами для імпортних товарів. «Вона визначає загальне збільшення внутрішньої виробничої діяльності (додана вартість) завдяки існуючій тарифній структурі порівняно із ситуацією вільної торгівлі. Ефективна ставка визначає, наскільки дорожчим може бути внутрішнє виробництво порівняно із закордонним виробництвом, залишаючись при цьому конкурентоспроможним на ринку [25]».

«Розрахунок фактичної (ефективної) ставки мита як фактичного рівня митного захисту T здійснюється за формулою [24]» :

$$T_e = \frac{T_n - A \cdot T_{im}}{1 - A},$$

де T_n – номінальна ставка мита на імпорту кінцевого продукту;

T_{im} – номінальна ставка мита на імпортовані компоненти;

A – частка вартості імпортованих компонентів у вартості кінцевого продукту.

A для визначення частки компонентів за рахунок імпортованих поставок у виробленому вітчизняному товарі розраховується:

$$A = \frac{T_n - T_e}{T_{im} - T_e}$$

З цієї формули випливає, що «якщо при виробництві продукції не використовувались імпортовані компоненти ($A = 0$), то рівень фактичного захисту тарифом зводиться до мінімуму ($T_e = T_n$) [25]».

Також, «якщо імпортоване мито однакові на товар і імпортовані комплектуючі, то фактичний рівень тарифного захисту рівний номінальному ($T_e = T_n$) [24]».

– «Якщо ставка імпортованого мита на кінцеву продукцію більша за ставку імпортованого мита на імпортовані компоненти ($T_n > T_{im}$), то ставка фактичного рівня захисного тарифу більша від номінальної $T_e > T_n$, і навпаки [24]».

– «Ставка фактичного рівня захисного тарифу (T_e) зростає в міру збільшення частки імпортованих компонентів кінцевої продукції (збільшення коефіцієнта A) [24]».

– «Ставка фактичного рівня митного тарифу T_e знижується в міру зростання тарифу на імпортовані компоненти (T_{im}), і навпаки [24]».

– «У випадку, якщо ставка мита на імпортовані компоненти значно перевищує ставку на кінцеву продукцію, номінальна ставка імпортованого мита може бути як додатною, так і від'ємною [24]».

Також вчені наголошують на тому, що «розрахунок фактичного рівня митного тарифу необхідно здійснювати не тільки при митному регулюванні зовнішньоекономічної діяльності, а й при виробленні ефективної торговельної політики [23]».

Тому, якщо держава має на меті захистити вітчизняного товаровиробника, то ставка імпортного мита на імпортні аналоги продукції має бути вищою на імпортовані напівфабрикати. Тоді як при захисті окремих секторів економіки, які виготовляють проміжну продукцію для стимулювання конкуренції потрібно встановлювати високі ставки імпортного мита на напівфабрикати.

Тому порухавши рівень митно-тарифного захисту можна визначити, яку мету передбачає митний тариф.

Тому, як зазначається науковцями: «фактичний, а не номінальний рівень митного тарифу є предметом переговорів при укладанні угод чи виникненні торговельних конфліктів між країнами. Загалом номінальна ставка мита важлива для споживачів, оскільки відображає зростання ціни товару з врахуванням ставки мита), а фактична ставка важлива для виробників, оскільки характеризує рівень захисту товару вітчизняного виробника, що конкурує з імпортом продукції [23]».

Тоді як для порівняння ставок мита в світі використовують розрахунок середньоарифметичної та середньозваженої ставки мита. Також для якісного розрахунку ставок потрібно володіти статистикою.

«Середньозважена ставка ввізного мита» – «це відношення ставки на певний вид товару, помноженої на обсяг його імпорту, до загального обсягу імпорту всіх товарів [24]».

Тоді як показник середньоарифметичної та середньозваженої ставок доповнюють одна одну дозволяють краще зрозуміти характер митної політики. Тому, для оцінки політики варто розраховувати обидва показники. Їх порівняння може бути корисним при визначенні загальних характеристик обкладання ввізним митом у країні, зокрема це може бути зроблено на основі

наступного алгоритму [26]».

1. «У випадку, коли показник середньоарифметичної ставки значно перевищує показник середньозваженої ставки, можна зробити висновок, що по певних товарних позиціях, ввезення яких з-за кордону регулюється за допомогою мита, обсяги імпорту значно скоротилися, що в свою чергу дозволяє робити такі припущення [26]»:

- «ставки мита по товарних позиціях, частка у загальному внутрішньому споживанні яких і у кількісному, і у вартісному вимірі є значною, мали заборонний характер, що призвело до значного скорочення імпорту завдяки перерозподілу ресурсів у бік галузей, що виробляють імпорто-замінники, або було викликано переходом легального імпорту «в тінь», тобто через здійснення контрабандного ввезення, яке не відбивається в офіційній статистиці [26]»;
- «товарні позиції, ввезення яких з-за кордону регулюється за допомогою мита, мають достатньо високий коефіцієнт еластичності заміщення, таким чином реакція попиту на збільшення цін на імпортовану продукцію спричинила переключення на споживання товарів, вироблених на внутрішньому ринку [26]»;
- «основні потоки товарного імпорту країни здійснюються в рамках преференційних торговельних угод».

2. «У випадку, коли показник середньозваженої ставки навпаки перевищує показник середньоарифметичної ставки, можна припускати таке [26]»:

- «по товарних позиціях, частка яких у загальному внутрішньому споживанні і у кількісному, і у вартісному вимірі значні, ставки мита є досить високими, але при цьому чинники внутрішнього економічного розвитку не дозволяють розвиватися імпорто-замінному виробництву [26]».
- «товарні позиції, ввезення яких з-за кордону регулюється за допомогою мита, мають коефіцієнт еластичності заміщення в інтервалі (0, 1), зокрема критичний імпорт. Таким чином, незважаючи на збільшення цін на

імпортну продукцію, попит на неї не скорочується, або скорочується не пропорційно [26]».

Середньоарифметична та середньозважена різниця засвідчує про рівень диференціації у ставках митного тарифу. Чим така різниця більша, вища різниця між ставками митного тарифу.

Тому для розвитку якісних зовнішньо-торговельних відносин та економіки країни загалом, потребує проведення виваженої політики щодо встановлення ставок імпортного мита і має враховувати можливі економічні, політичні та соціальні наслідки. Тому при розробці цієї політики потрібно аналізувати кон'юнктуру ринку і вже відповідно до цього вибудовувати систему митно-тарифного регулювання.

Висновки до першого розділу

У цьому розділі кваліфікаційної роботи нами розглянуто теоретичну компоненту митного тарифу і його особливості.

З'ясовано, що реалізація новітніх підходів щодо забезпечення механізму якісного тарифного регулювання, щодо митної оцінки товарів, впорядкування митних преференцій до вимог митних союзів – це та робота яка сьогодні є важливою на шляху повної інтеграції у світове митне середовище. Тому дуже важливо зробити повну ревізію вітчизняного законодавства на відповідність зовнішньоекономічній діяльності правилам і нормам ЄС. А також забезпечення імплементації його до вітчизняних нормативних актів.

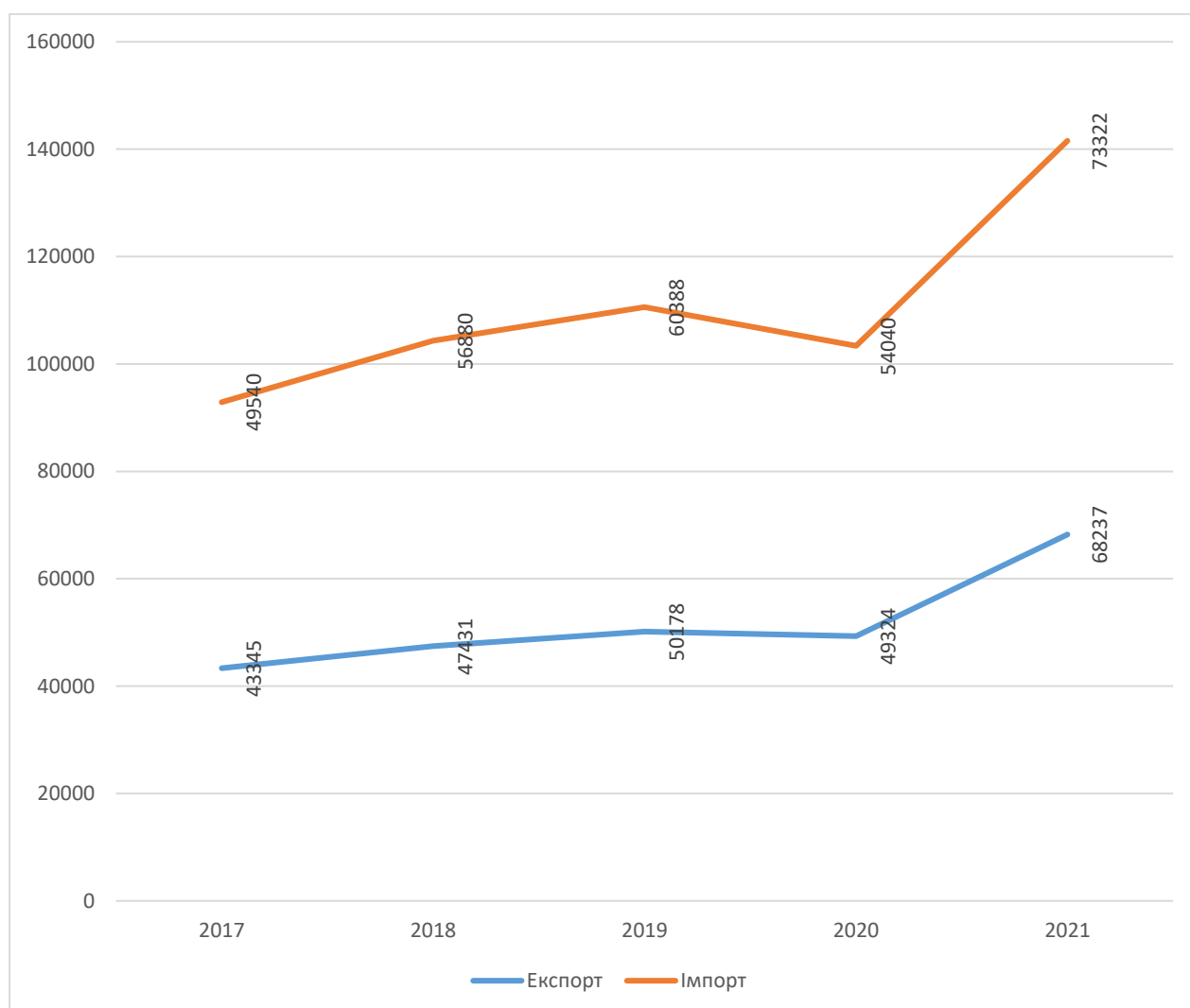
Для розвитку якісних зовнішньо-торговельних відносин та економіки країни загалом, потребує проведення виваженої політики щодо встановлення ставок імпортного мита і має враховувати можливі економічні, політичні та соціальні наслідки. Тому при розробці цієї політики потрібно аналізувати кон'юнктуру ринку і вже відповідно до цього вибудовувати систему митно-тарифного регулювання.

2. ПРАГМАТИКА УНІФІКАЦІЇ МИТНИХ ТАРИФІВ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз зовнішньої торгівлі України

Для ефективного аналізу динаміки зовнішньо-економічної діяльності України і торговельних тенденцій зокрема, є основним аспектом розуміння того наскільки України використовує такий потенціал при здійсненні митної політики. А також застосовуючи митно-тарифні інструменти регулювання.

На першому етапі нашого дослідження ми проаналізуємо експорт та імпорт в розрізі 2017-2021 років (рис. 2.1). Що дасть змогу зрозуміти ті тенденції які відбувалися в Україні протягом останніх років.

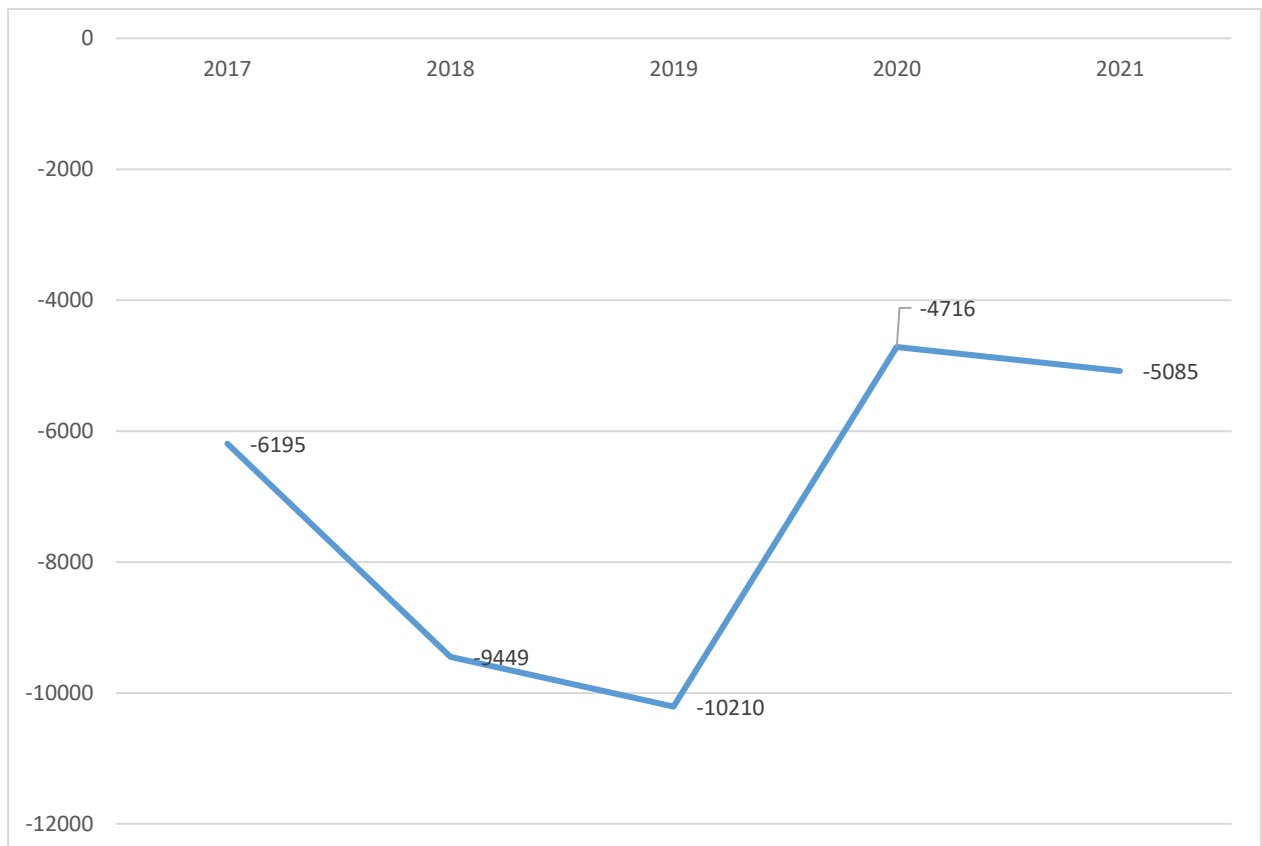

Рис. 2.1. Експорт та імпорт України у 2017-2022 році (млн дол США)

Якщо проаналізувати динаміку експорту та імпорту України протягом 2017-2022 років то можна побачити дуже цікаві тенденції. Зокрема протягом всіх п'яти років в Україні імпорт завжди перевищував експорт. Але з іншого

боку також варто зауважити, що протягом цього періоду обсяги зовнішньої торгівлі зростали. Якщо у 2017 році імпорт становив 49 млрд дол, а експорт 43 млрд дол, то у 2021 році такі обсяги зросли до 73 млрд дол та 68 млрд дол відповідно. Дещо порушилися висхідна тенденція у 2020 році – імпорт 54 млрд дол та експорт 49 млрд дол. Такі тенденції пов'язані із пандемією коронавірусної хвороби, яка у 2020 році завдала найбільших за останні десятиліття негараздів для світової економіки. Зокрема порушено шляхи постачання продукції, логістичні зв'язки було порушено, що саме і вплинуло на експортно-імпортні потенціали багатьох країн та України зокрема.

Але варто згадати, що переважання імпортних операцій над експортними мають надзвичайно негативний вплив на економіку країни і свідчить про негативне торговельне сальдо, слабкий товарно-виробничий потенціал для країни. Зокрема торговельне сальдо України протягом 2017-2022 років становило (рис. 2.2):

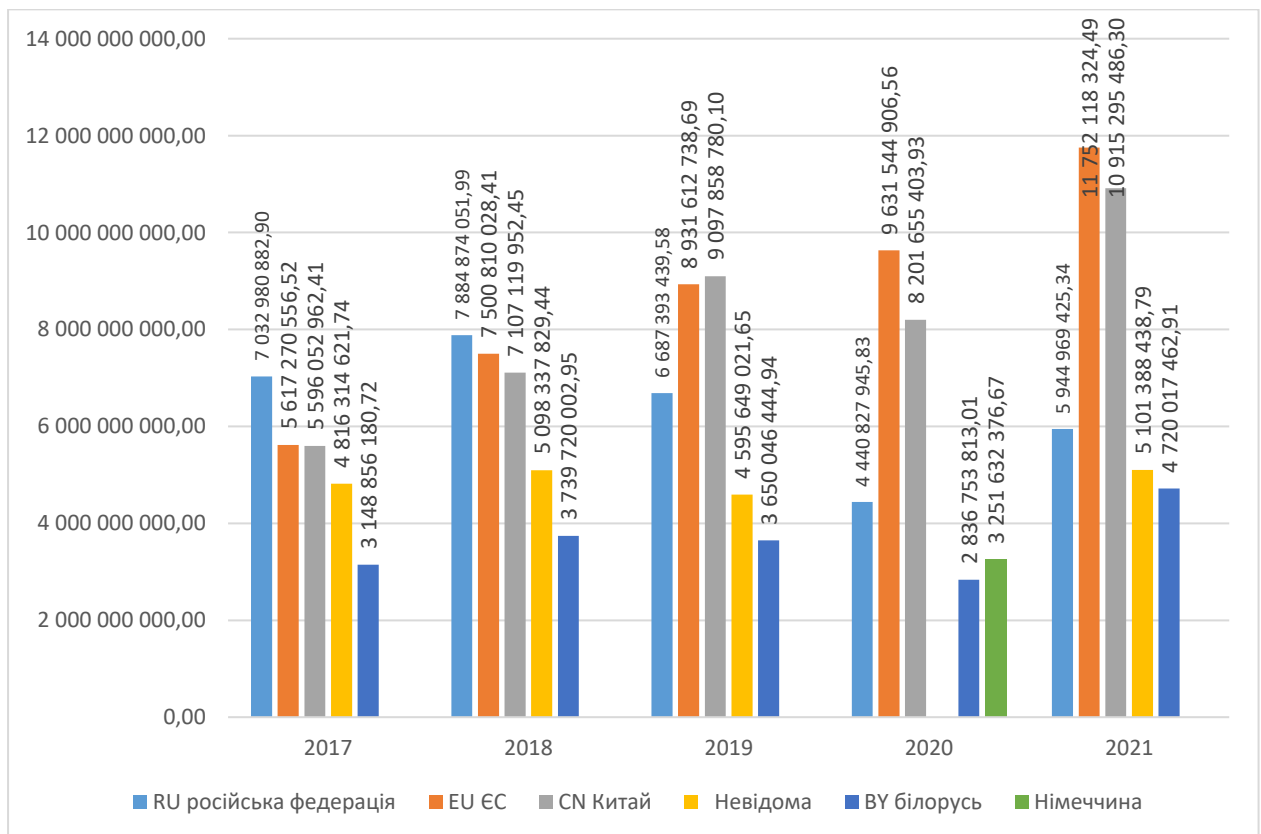

Рис. 2.2. Сальдо торговельного балансу України у 2017-2022 роках (млрд дол)

Аналізуючи рисунок 2.2. можемо зробити ряд важливих висновків. Зокрема протягом всього аналізованого періоду торгівельне сальдо було негативним. Що підтверджує те, що Україна значною мірою залежна від імпорту продукції і неспроможна виготовляти достатньої кількості необхідної продукції самостійно. Негативне торговельне сальдо коливалося в межах від - 10,2 млрд дол у 2019 р. до -4,7 млрд дол. у 2020 році. Це свідчить про те, що у 2019 році Україна найбільше імпортувала при цьому експорт був значно меншим ніж імпорт. Тоді як у 2019 та 2020 році зовнішня торгівля України значно покращила свою динаміку в напрямку зростання експорту відносно імпорту що призвело до зниження рівня негативного торговельного сальдо України. Також на фоні зростання обсягів такої торгівлі, можна констатувати що це позитивно вплинуло на надходження митних платежів.

Хто ж був найбільшими торговельними партнерами України і звідки в Україну надходило найбільше товарів ми проаналізуємо завдяки наступного рисунку (рис. 2.3):

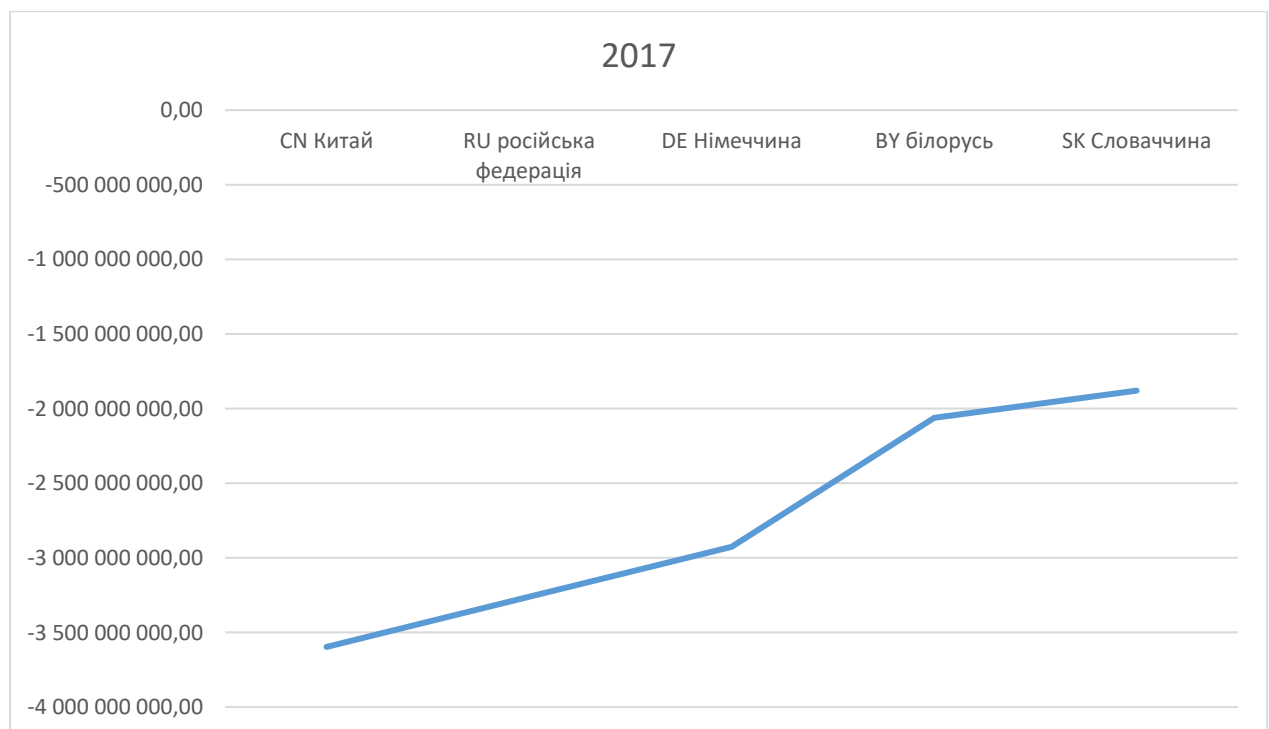

Рис. 2.3. ТОП-5 країн імпортерів продукції в Україну у 2017-2021 році (дол США)

Як можна побачити країни-лідери імпортери України протягом останніх п'яти років в Україні були незмінними. Найбільшими торговельними країнами були країни Європейського Союзу, Китай, країна-терорист росія та посібники терористів білорусь. Якщо протягом 2017-2018 років лідером з імпорту в Україну утримувала російська країна-терорист, друге місце утримував Європейський Союз, третє – Китай. Проте вже у 2019 році в результаті глобалізаційних трансформацій і повного набуття і дії Угоди про асоціацію України з ЄС тенденції у міжнародній торгівлі повністю змінилися. Зокрема, вже у 2019 році на перше місце вийшов Китай і на другому місці залишився ЄС, але при цьому випередження росії було відчутним. Але протягом 2020 – 2021 років імпорт з Європейського Союзу захопив гілку лідерства і значно випередив Китай і тим більше росію. Четверте та п'яте місце були незмінними.

Але поряд із цим, варто зазначити, що саме з цими країнами в Україні спостерігалось найбільше негативна торгівля – це коли імпорт переважає експорт.

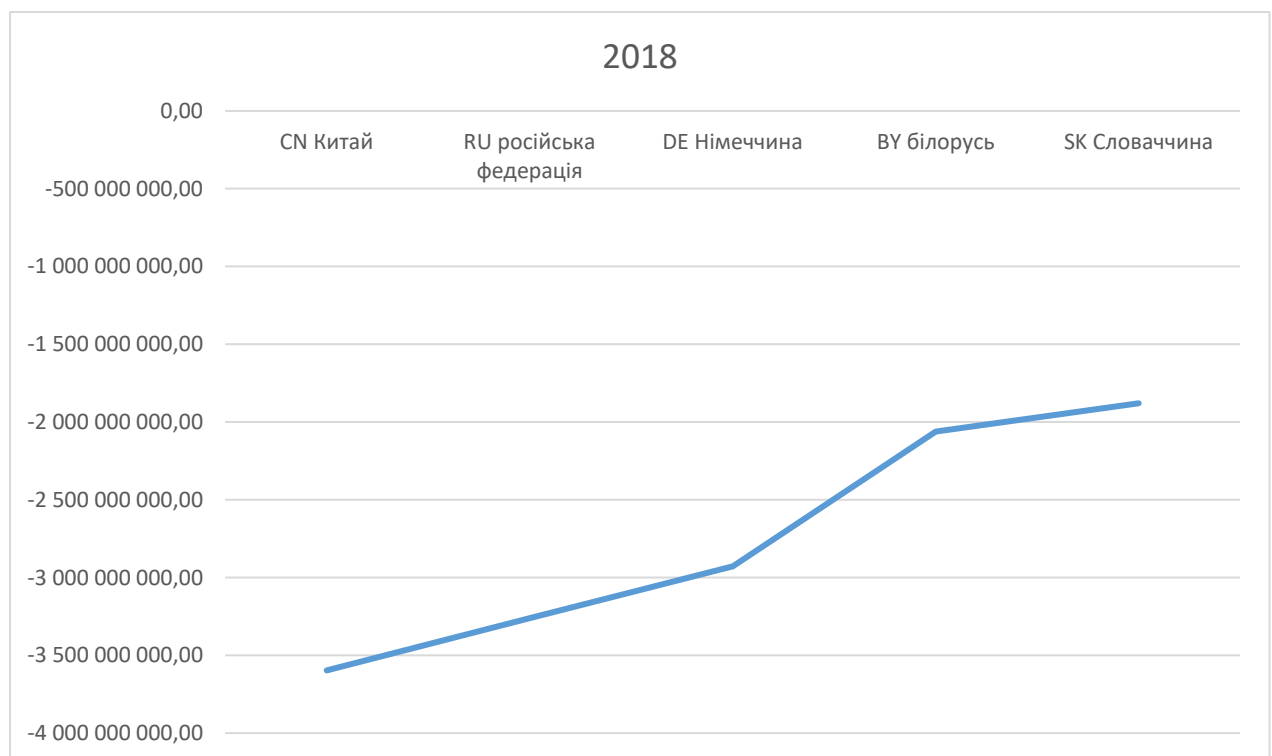
Наприклад у 2017 році найбільшим негативним сальдом торговельного балансу за ТОП-5 країнами були (рис. 2.4):

Рис. 2.4. ТОП-5 країн які забезпечили негативне сальдо торговельного балансу в Україні у 2017 році (дол США)

Як можна спостерігати у 2017 році найбільше негативне сальдо в Україні формувалося за рахунок двох країн – Китай та країною-терористкою росією, Німеччиною. Така ситуація свідчить про те, що саме із цими країнами Україна використовувала найменше свій експортний потенціал і в основному лише ввозила товари.

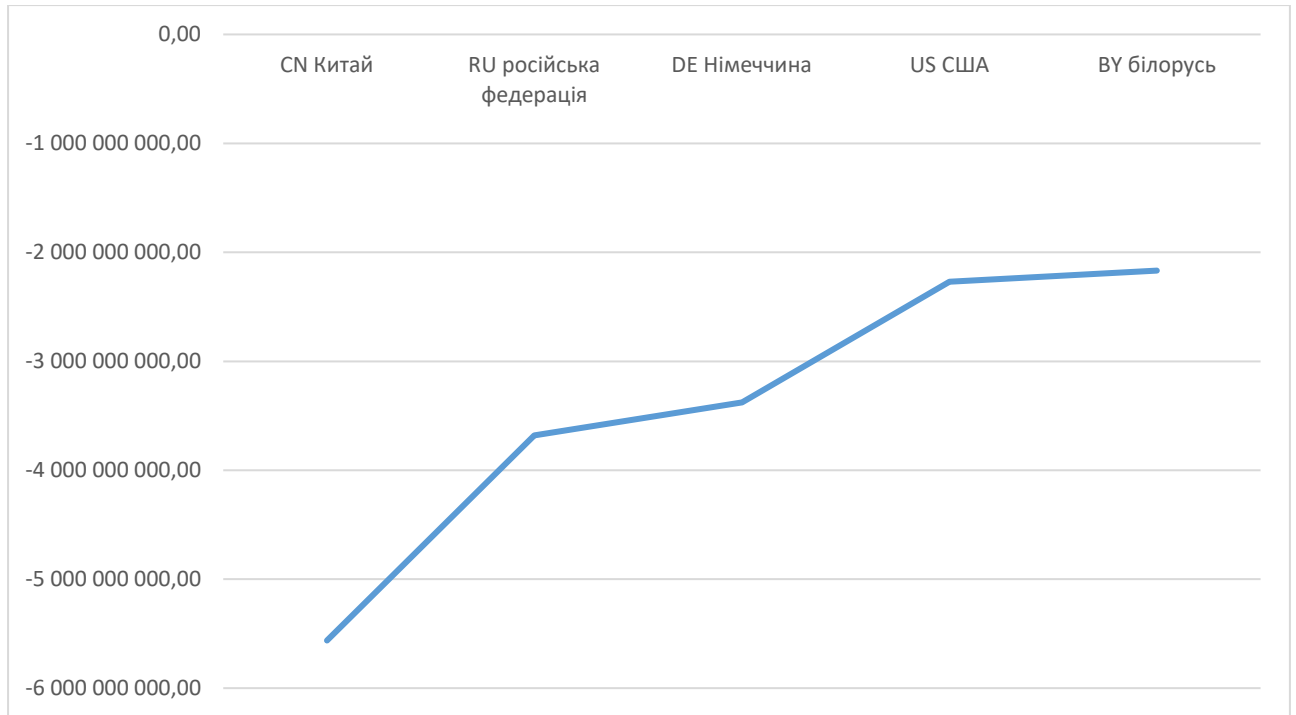
У 2018 році ситуація не змінилася і фактично відображала тенденції 2017 року (рис.2.5):

Рис. 2.5. ТОП-5 країн які забезпечили негативне сальдо торговельного балансу в Україні у 2018 році (дол США)

Країни не змінилися і були такими – 1 – Китай, 2 – російська країна терорист, 3 – Німеччина, 4 – білорусь, 5 – Словаччина.

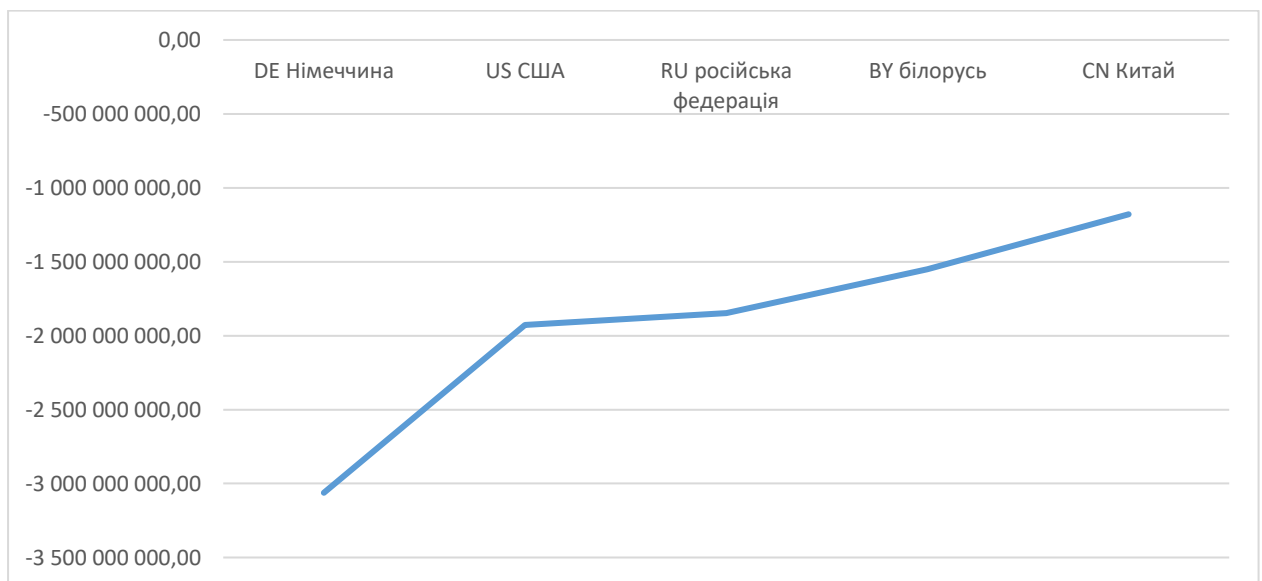
А вже у 2019 році такі країни дещо помінялися і ТОП-5 виглядає вже таким чином (рис. 2.6):

Рис. 2.6. ТОП-5 країн які забезпечили негативне сальдо торговельного балансу в Україні у 2019 році (дол США)

У 2019 році серед головних торговельних партнерів України появляються Сполучені Штати Америки, які інтенсивно почали імпортувати продукцію до України. Проте у 2019 році перші дві країни не змінилася. Що може свідчити про глибоку і значні обсяги торгівлі саме з цими територіями.

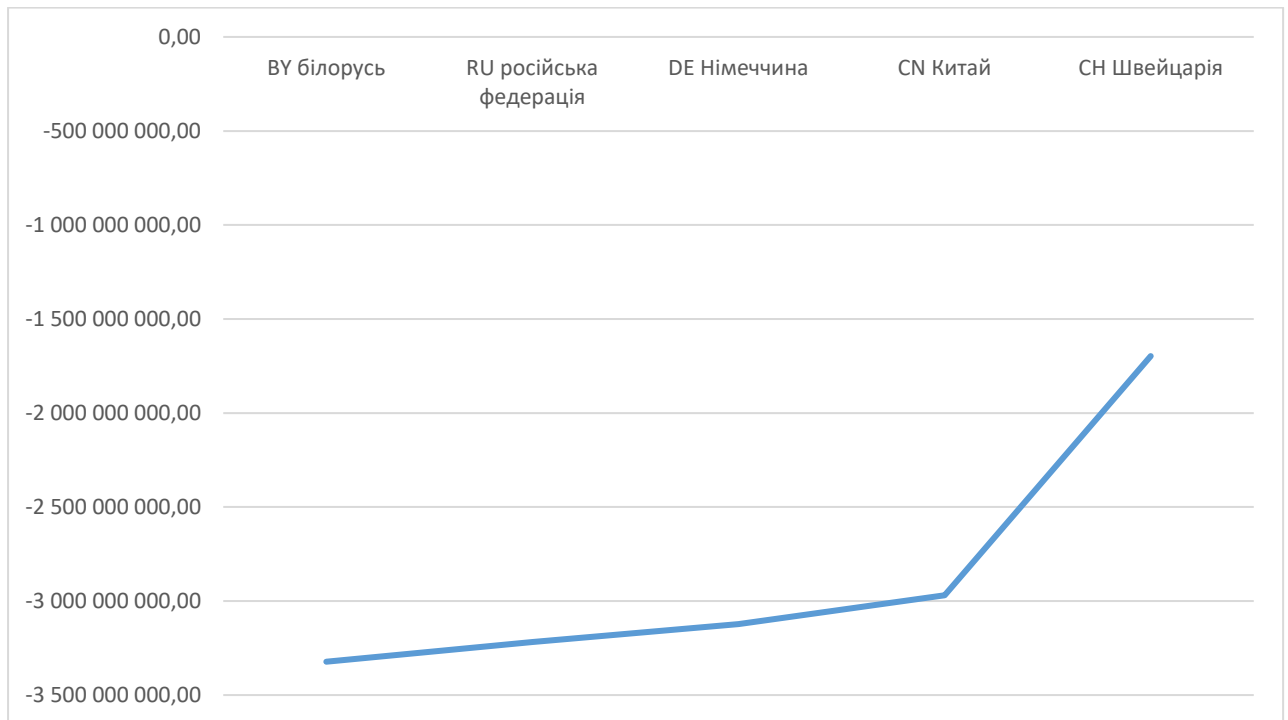
Але вже у 2020 році, ситуація кардинально змінилася і виглядала наступним чином (рис. 2.7):

Рис. 2.7. ТОП-5 країн які забезпечили негативне сальдо торговельного балансу в Україні у 2020 році (дол США)

Як бачимо, у 2020 році лідерами торгівлі і різниці між експортом та імпортом стали Німеччина та США, тоді як Китай і росія перемістилися на п'яте та третє місце відповідно.

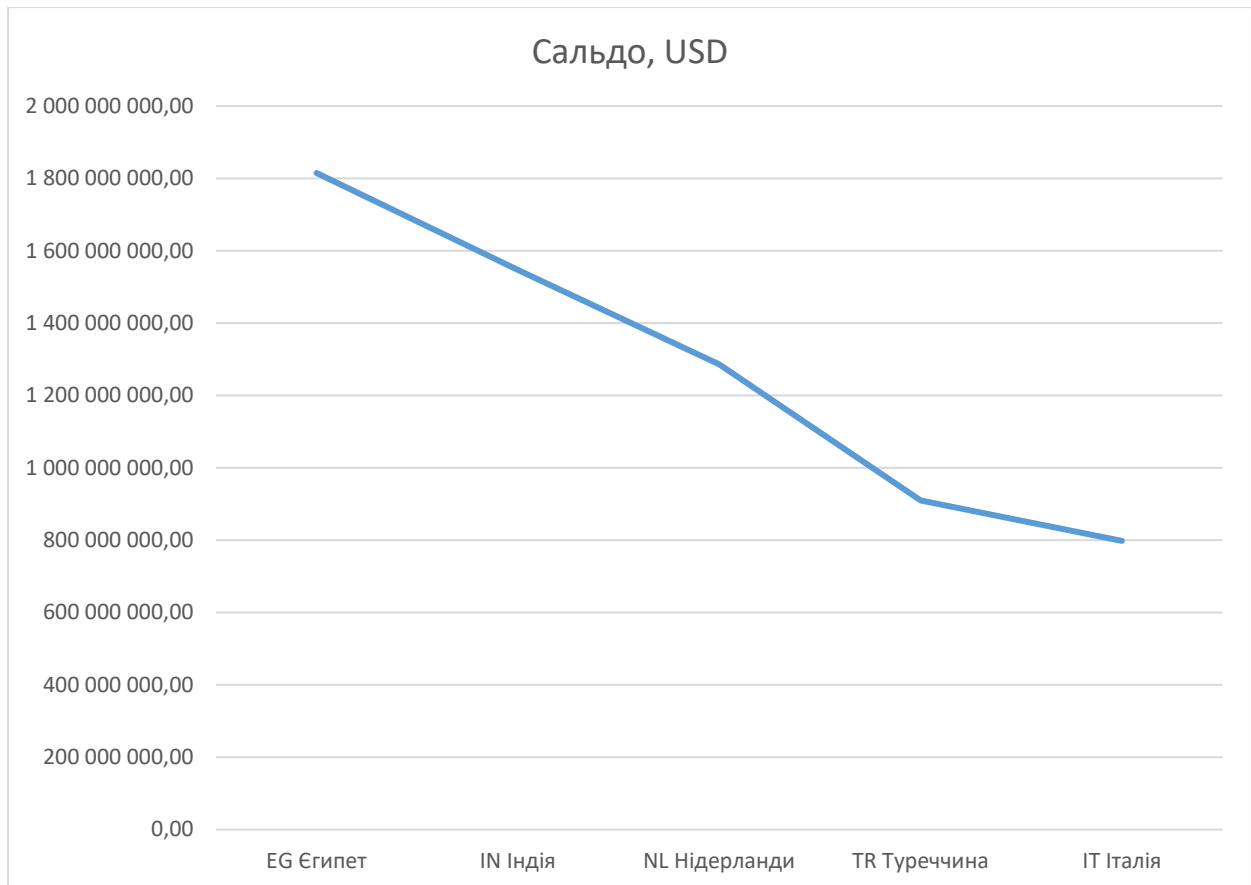
А вже у 2021 році, фактично, тенденції перед 2020 роком відновилися і знову російська країна-терорист і Китай відновили свої позиції в Україні (рис. 2.8).

Рис. 2.8. ТОП-5 країн які забезпечили негативне сальдо торговельного балансу в Україні у 2021 році (дол США)

Зокрема негативне сальдо торговельного балансу майже за всіма першими чотирма країнами – білорусією, росією, Німеччиною і Китаєм був однаковим і якщо дивитися на попередній рік, то розміщення країн знову трохи змінилося.

Але як висновок варто наголосити на тому, що позитивне сальдо торговельного балансу в розрізі окремих країн спостерігалось за країнами третього світу – переважно до тих країн які найбільше залежні від наших ресурсів, зокрема продовольства, Україна експортувала більше ніж імпортувала із них. Зокрема у 2021 році ситуація в розрізі ТОП-5 країн виглядала наступним чином (2.9):

Рис. 2.9. ТОП-5 країн, які забезпечили позитивне сальдо торговельного балансу в Україні у 2021 році (дол США)

Отже, як можна побачити що саме Єгипет – це та країна в яку Україна експортувала найбільше в розрізі всіх решту країн і яка забезпечила найбільше позитивне торговельне сальдо, наступною такою країною є Індія. Також в п'ятірку входять Нідерланди, Італія і Туреччина.

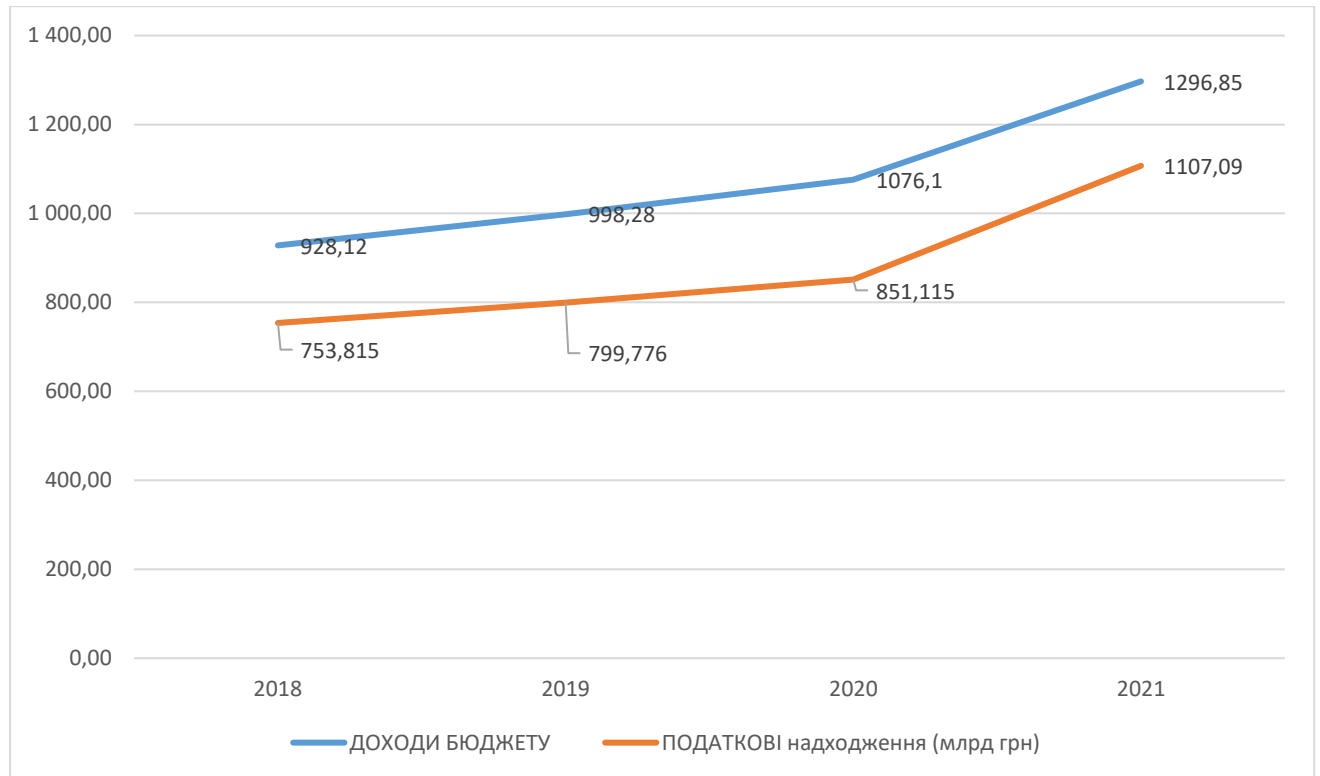
Отже, загальний висновок такий. Протягом 2017-2021 року експортно-імпортні операції в Україні зростали, але в кожному цьому році в Україні було негативне торговельне сальдо, яке вимірювалося десятками млрд дол США. Серед найбільших партнерів були Китай, ЄС та США. Тоді як позитивне сальдо торговельного балансу нам забезпечили Єгипет, Індія, Нідерланди, Туреччина та Італія.

2.2. Аналіз митного оподаткування в Україні

Для аналізу ефективності митно-тарифного регулювання нам потрібно оцінити ефективність податкової політики в державі. Зокрема скільки

надходило до бюджету загалом податкових платежів і яка їх частка у доходах бюджету загалом. Частиною такої політики також являється і митна політика, платежі якої становлять важливу частину фіскальної стійкості країни.

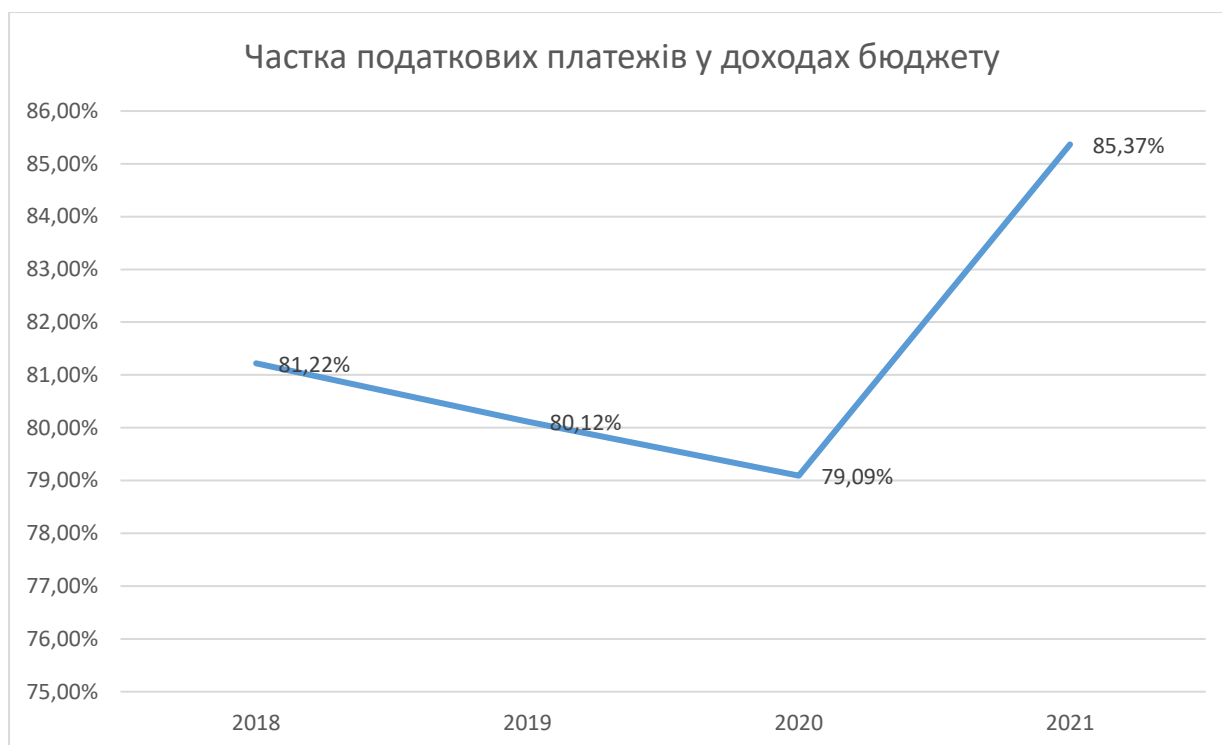
Зокрема якщо проаналізувати суми надходжень податкових платежів і доходи бюджету загалом то ситуація виглядатиме наступним чином (рис. 2.10)

Рис. 2.10. Доходи та податкові надходження державного бюджету у 2018-2021 роках (млрд грн)

Аналізуючи динаміку доходів державного бюджету і безпосередньо податкові надходження, то можна побачити одну цікаву закономірність, зокрема фактично тенденції зростання доходів повторювали динаміку податкових надходжень. Що свідчить про стійку і важливу роль податкових платежів у доходах державного бюджету. Зокрема якщо у 2018 році доходи становили 928,12 млрд грн а податкові 753,81 млрд грн, то вже у 2021 році доходи зросли до 1296 млрд грн., а податкові надходження – 1107 млрд грн.

Якщо проаналізувати частку податкових платежів у доходах державного бюджету то вона була стабільно високою (рис. 2.11):

Рис. 2.11. Частка податкових платежів у доходах державного бюджету у 2018-2021 роках. (%)

Як бачимо, в основному джерелом фінансування державного бюджету у 2018-2021 роках були податкові платежі, які забезпечували від 79% до 85,4% всіх надходжень державного бюджету.

Найменше податків надійшло у 2020 році – 79% тоді як найбільше у 2021 році – 85,4%, в інших роках таке співвідношення не було меншим за 80%. Часткове зниження ролі податків у доходах бюджету у 2020 році можна пояснити негативним впливом пандемії коронавірусної хвороби, яка спричинила сильне зниження ділової активності багатьох галузей економіки не лише в Україні, але і у цілому світі.

Якщо ми проаналізуємо частку всіх платежів, надходження і справляння яких регулюється Митними органами (мита, ПДВ та акцизний податок), то побачимо, що митні органи забезпечували майже половину всіх надходжень до державного бюджету країни (рис. 2.12).

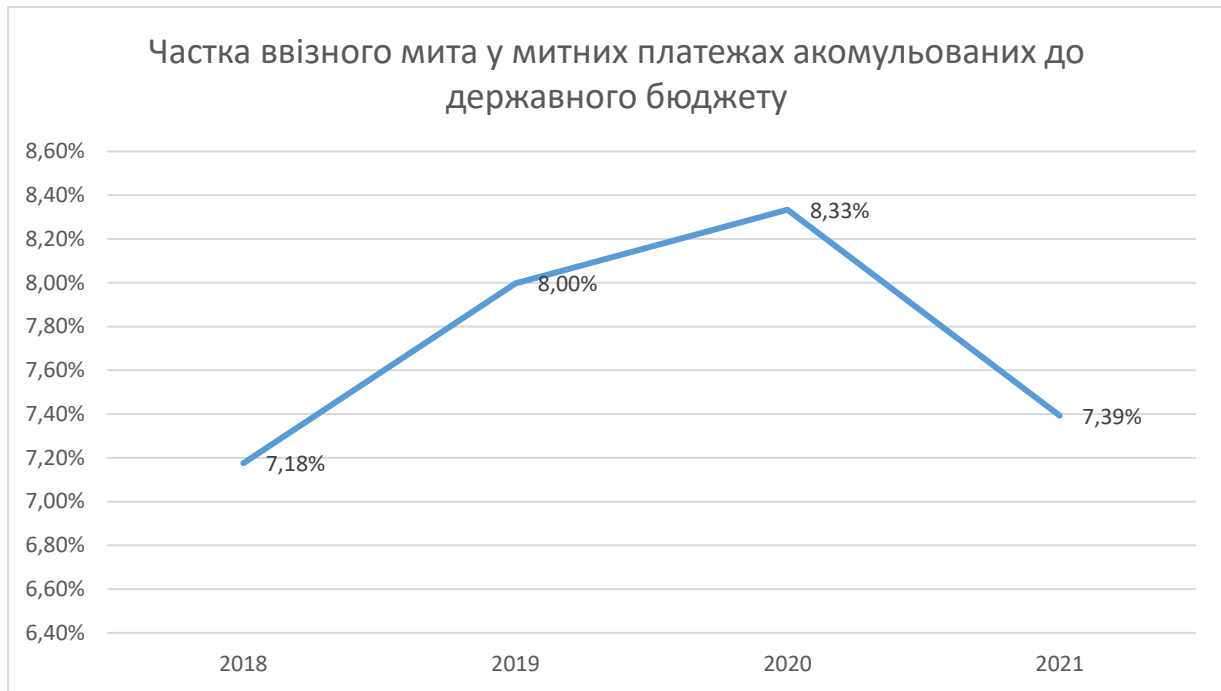
Рис. 2.12. Частка митних платежів у доходах державного бюджету України у 2018-2021 роках (%).

Зокрема протягом аналізованого періоду 2018-2021 років частка митних платежів у доходах державного бюджету коливалася в межах 42,6% у 2020 році до 49,1% у 2018 року. Знову ж падіння у 2020 році пов'язане із причинами пов'язаними із ковідом, який призвів до зниження активності зовнішньоекономічної діяльності у цілому світі. Проте, всерівно, роль митниць у забезпеченні надходжень податків до бюджету залишається стабільно високим. Не опускаючись до рівня нижче 40%.

Проте, як ми зазначали раніше митні платежі сукупність декількох податкових платежів, які складають систему митних. До таких відносяться імпорتنе та експортне мита, податок на додану вартість (ПДВ) та акцизний податок.

Для розуміння того, яка фіскальна вага кожного із них доцільно проаналізувати їх частки у доходах державного бюджету.

Першим платежем, який буде проаналізовано буде імпортне мито – платіж який справляється при ввезенні товарів (рис 2.13).

Рис. 2.13. Частка ввізного мита у доходах державного бюджету у 2018-2021 року (%)

Бачимо, що частка ввізного мита є досить високою і коливається в межах 7,2% і 8,3% від доходів державного бюджету. Найменше в розрізі частки державного бюджету надійшло у 2018 році – 7,18% та 2021 році - 7,4%, в той час як у 2019 та 2020 роках частка імпортного мита була на рівні 8% та 8,33% у 2019 та 2020 роках відповідно.

Якщо ми проаналізуємо частку вивізного мита, то вона є найменшою серед всіх митних платежів. Що пов'язано із специфікою застосування такого мита. Зокрема вивізне мито – це платіж який накладається лише у виключних випадках, як інструмент протекціоністської політики держави, щодо захисту від вивезення окремих, стратегічно важливих видів товарів.

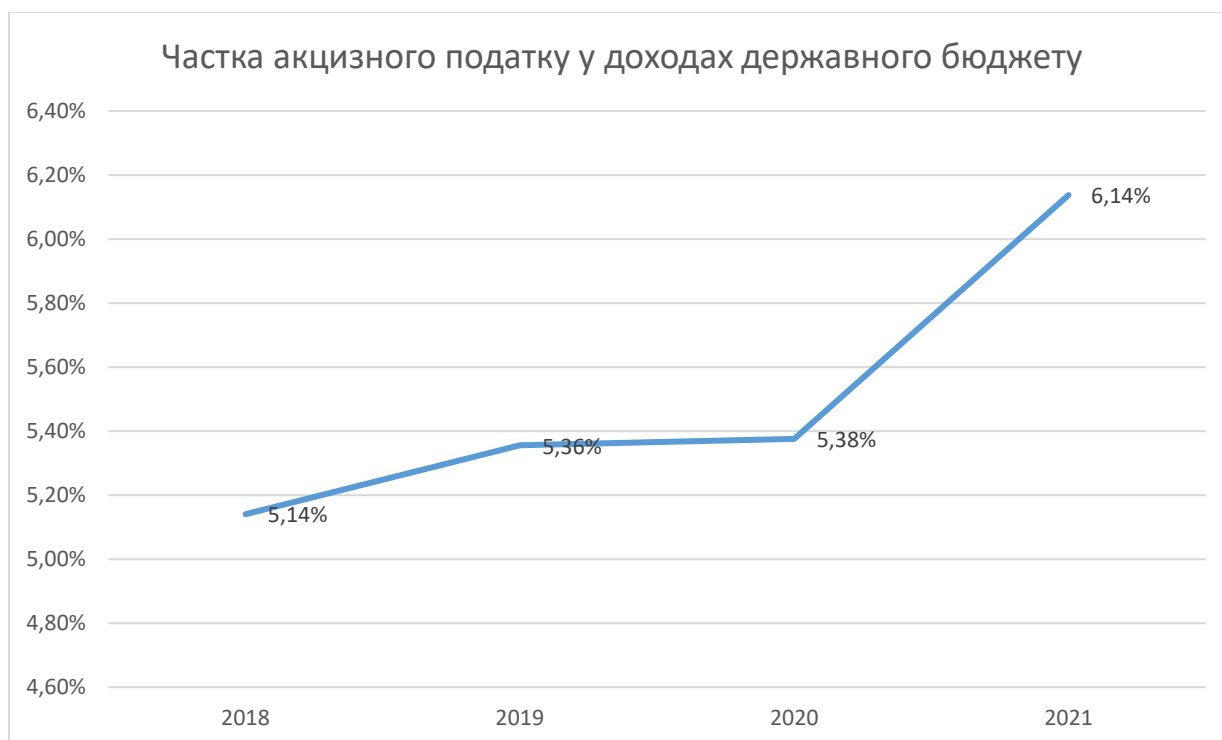
Зокрема частки цього виду мита коливалися таким чином (рис. 2.14):

Рис. 2.14. частка вивізного мита у доходах державного бюджету України у 2018-2021 роках (%).

Отже частка вивізного мита була надзвичайно низькою і коливалася в межах від 0,02% у 2019-2020 роках до 0,1% у 2021 році. У 2018 році частка становила 0,06%. Отже у порівнянні до ввізного мита, цей вид митного платежу не відіграє майже жодного фінансового ефекту. І відіграє виключно регулюючу роль.

Якщо ми проаналізуємо частку акцизного податку, який справляється під час ввезення товарів на митну територію України в структурі доходів державного бюджету, то побачимо, що цей платіж є важливим інструментом доходів державного бюджету. Навіть не зважаючи на те, що його специфіка полягає у тому, що ним оподатковуються лише окремі специфічні категорії товарів – підакцизна продукція (рис. 2.15):

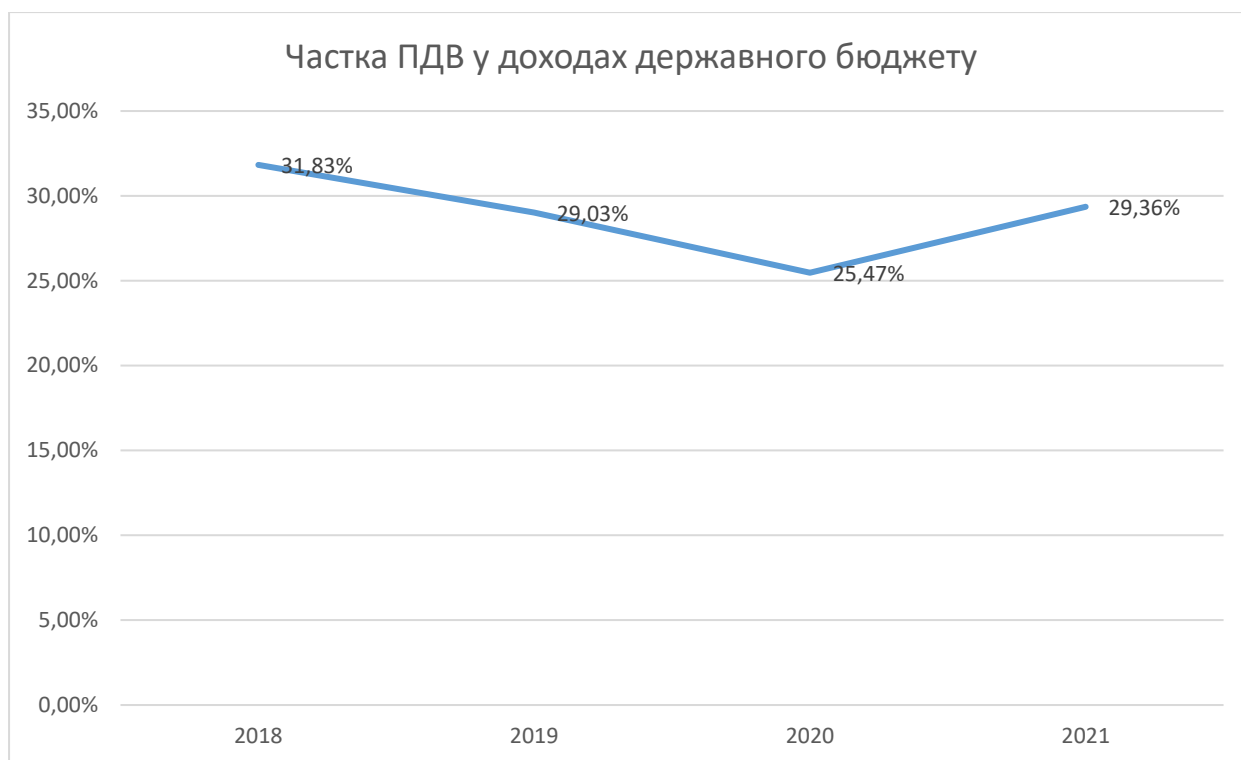

Рис. 2.15. Частка акцизного податку із ввезених на територію України товарів у доходах державного бюджету у 2018-2021 роках (%).

Отже, як ми бачимо з рисунку частка такого акцизного податку коливалася в межах від 5,14% у 2018 році до 6,14% у 2021 році, найцікавіше те, що протягом всього періоду спостерігалася висхідна тенденція.

Проте її частка є досить вагомою, що пов'язано із специфікою. Зокрема, Україна є великим імпортером таких підакцизних товарів як паливно-мастильні матеріали та автомобілі, які напевне і забезпечили найбільші надходження цього платежу до державного бюджету.

Проте, найбільшим податком серед всіх митних платежів є ПДВ, який забезпечував і продовжує забезпечувати найбільшу частку надходжень до державного бюджету. Це також може бути пов'язано із тим, що ставка податку становить – 20% і те, що цим платежем оподатковується всі категорії товарів які ввозяться на митну територію України і підлягають митному оподаткуванню (рис. 2.16):

Рис. 2.16. Частка податку на додану вартість із ввезених на територію України товарів у доходах державного бюджету 2018-2021 роках (%)

Частка податку на додану вартість у доходах державного бюджету України була стабільно високою, від 25,5% у 2020 році та до 31,83% у 2018 році.

Тобто якщо ми підведемо підсумки, то можемо сказати, що серед всіх митних платежів, найбільшу фіскальну роль відіграє податок на додану вартість, що можна пов'язати із специфікою цього платежу, зокрема ставка становить 20% і те, що ним оподатковується всі категорії товарів що переміщуються через митний кордон України.

Також немала частка зберігається і за ввізним митом – 8%, також значний фінансовий ресурс забезпечує і акцизний податок. Найменше надходить вивізного мита, що також пов'язано із специфікою цього платежу.

Також потрібно сказати, що митні платежі є надзвичайно важливим інструментом наповнення державного бюджету, виступаючи великим джерелом доходів. Зокрема майже половина всіх доходів бюджету забезпечується митними платежами.

Висновки до другого розділу

У другому розділі кваліфікаційної роботи нами розглянуто наступні проблеми.

Встановлено, що серед всіх митних платежів, найбільшу фіскальну роль відіграє податок на додану вартість, що можна пов'язати із специфікою цього платежу, зокрема ставка становить 20% і те, що ним оподатковується всі категорії товарів що переміщуються через митний кордон України.

Також немала частка зберігається і за ввізним митом – 8%, також значний фінансовий ресурс забезпечує і акцизний податок. Найменше надходить вивізного мита, що також пов'язано із специфікою цього платежу.

Також потрібно сказати, що митні платежі є надзвичайно важливим інструментом наповнення державного бюджету, виступаючи великим джерелом доходів. Зокрема майже половина всіх доходів бюджету забезпечується митними платежами.

Протягом 2017-2021 року експортно-імпортні операції в Україні зростали, але в кожному цьому році в Україні було негативне торгівельне сальдо, яке вимірювалося десятками млрд дол США. Серед найбільших партнерів були Китай, ЄС та США. Тоді як позитивне сальдо торгівельного балансу нам забезпечили Єгипет, Індія, Нідерланди, Туреччина та Італія.

Також варто наголосити на тому, що позитивне сальдо торгівельного балансу в розрізі окремих країн спостерігалось за тими країнами, які найбільше залежні від наших ресурсів, зокрема продовольства, Україна експортувала більше ніж імпортувала із них.

3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Ключовими елементами стратегії в сфері зовнішньоекономічної діяльності в Україні є потреба вдосконалити систему митно-тарифного регулювання в певних напрямках. Проте такий процес в сфері митно-тарифного регулювання наділений багатьма негативними аспектами і містить багато проблем. Серед яких потрібно виокремити складну і несистематизовану систему законодавства в митній сфері, в якому міститься багато неузгоджених аспектів і нерегульованостей. Найперше, які містяться в самому Митному кодексі України, який був прийнятий в поспіху, тому його потрібно змінювати і удосконалювати.

Тому доцільно зазначити, що нині є ряд невирішених проблем, які діють на ефективність митно-тарифного регулювання, наприклад: [12, с. 141]

– «надмірна деталізація та значна диференціація у розмірах ставок ввізного мита на однорідні товари»;

– «встановлення специфічних та комбінованих ставок ввізного мита без урахування специфіки поставок товару (при визначенні бази оподаткування за такими ставками мита застосовується вага-брутто товару з урахуванням первинної тари)»;

– «наявність значної кількості пілг зі сплати ввізного мита для окремих галузей та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності»;

– «ігнорування галузевими міністерствами та відомствами основних принципів і підходів щодо підготовки законодавчих актів з питань митно-тарифного регулювання, зокрема підготовка ними пропозицій щодо деталізації товарів за комерційними назвами, маркою та призначенням для споживання в окремій галузі».

Для вирішення таких проблем, найперше, бажано надати можливість КМУ розглядати і встановлювати ставки імпортного та експортного мит. Такий порядок дасть можливість оперативно реагувати на кон'юнктуру внутрішнього

та зовнішнього ринку, забезпечувати протекціоністські заходи по захисту вітчизняного виробника та виконувати міжнародні зобов'язання. Також це призведе до можливості ефективно реагувати на звернення зарубіжних країн щодо тарифних преференцій протягом міжнародних перемовин та сприятиме швидшій інтеграції України до Європейського Союзу.

Переваги можливості впливати на ставки мита Кабінету Міністрів України чітко проглядаються, при підписанні міжнародних договорів в митній сфері. Однією з яких була, наприклад, угода про торгівлю текстильною продукцією між Україною та Європейським Співтовариством.

Тоді як відсутність можливості оперативно вирішувати питання щодо корегування ставок призводить до порушення міжнародних зобов'язань України, що не може бути, а також не сприяє відновленню застосування Європейською Комісією квот на українські товари, що може вплинути на обсяги постачання та експортування на Європейські ринки вітчизняних товарів. А тоді як тривалий процес заміни митних ставок не можуть дати змоги ефективно здійснювати усі необхідні для ефективного функціонування митної системи заходи.

Ще однією перевагою і аргументом за запровадження вищеописаного механізму встановлення митних ставок є те, що схожі механізми використовуються у країнах Європи – тобто там можливість такого встановлення належить виконавчій владі. Такий порядок діє у Литовській Республіці, Республіках Румунія, Болгарія, Угорщина. В той час як порядок затвердження ставок у ЄС належить Раді Міністрів ЄС.

Такі трансформації в сфері запровадження змін у митному тарифі призведуть до можливості уникати потреби приймати тактичні рішення на рівні Верховної ради і оминати складний процес прийняття рішення. А також це сприятиме нівелюванню можливості лобювати прийняття потрібних у лапках рішень.

Крім того, мають бути розширені можливості щодо співпраці Державної митної служби, Міністерства фінансів та Державної податкової служби, а саме

створення єдиного середовища для обміну даними. Така система має містити оперативні дані щодо результатів виконання бюджету, виконання зобов'язань платниками податків, історію відносин з державою та суб'єктів ЗЕД, що дозволить спростити контроль щодо сплати податків та податкових платежів що при перетині митного кордону чи у середині країни, а також дасть можливість вносити ефективні зміни у нормативно-правову базу з митного, податкового та фінансового законодавства [17, с. 51].

Також доцільно об'єднати підрозділи статистики в один діючий спільно для митної та податкової служби статистичний підрозділ, що дасть змогу використовувати єдиний підхід та методологію для розробки прогнозів щодо надходження податків. Не менш важливо щоб була координація зі спеціалізованими навчальними закладами, які здійснюють підготовку фахівців у сфері фінансів, податків та митній сфері. Це дасть змогу здійснювати обмін досвідом, проведення спільних науково-дослідних робіт, організацію спільних семінарів та науково-практичних конференцій. Що дасть змогу розширити коло проблем для досліджень та пошуку ефективних шляхів до їх вирішення в практичній площині.

Є також проблема управління працівниками митних органів, а саме - залишається не вирішеною проблема мотивувати ефективно працювати. Науковці зазначають: «слід відмітити, що в той час, як усі розвинуті країни спрямовують близько 1,5% бюджетних коштів на фінансування митних органів, в Україні цей показник становить приблизно 0,8% витрат бюджету, що є недостатнім для розвитку матеріально-технічної бази митниць та забезпечення соціальної та матеріальної захищеності працівників митниць [16, с. 108]». І далі: «Низький рівень оплати праці посадових осіб митних органів призводить до поширення корупції, зловживання службовим становищем або ж переходу до комерційних структур та розробки складних схем ухилення від оподаткування на основі набутих знань та досвіду роботи на митниці [16, с. 108]».

Якщо дослідити проблему диференціації ставок мита, наприклад вона

дуже сильно проявляється під час встановлення їх на однорідні товари. Наприклад ставки імпортного мита на автоматичні пральні машини, що залежать від розміру фактично барабану, або їх загруженості. І коливаються ставки від 5 до 25%. Також прикладом багатьох ставок на однорідні товари є мита на лічильники газові, які залежать від типорозміру – від 5 до 25%, наприклад також на причепи та напівпричепи, ставки в яких залежать від маси навантаження – (0-20%). Наприклад на волоські (грецькі) горіхи ставка залежить від маси упаковки – 0 до 20%, на чай залежно від маси упаковки – від 0 до 0,4 євро за 1 кг, на пшеницю – від 0 до 40 євро за 1 т.

Така різниця у ставках призводить до надзвичайно негативних наслідків і маніпуляцій підчас митного оформлення, а у кінцевому результаті до ухилення від сплати податків і недонадходження мита до бюджету. Якщо згадати, що надходження ввізного мита становить приблизно 5% від всіх доходів Державного бюджету, то ухилення та заниження митної вартості товару доцільно розглядати як загрозу бюджетній стійкості України.

Як зазначається у публікаціях науковців, які досліджують проблеми митного оподаткування: «значна диференціація у ставках ввізного мита на готову побутову, аудіо-, відео-, комп'ютерну техніку та комплектуючі до них, яка різниться у десятки разів, призводить до масового ввезення товарів частинами з подальшим тіншовим складанням цих товарів шляхом «викруткової» збірки та ухиленням від сплати податків [5, с. 7]». Також зазначається, що: «У цьому напрямі необхідно продовжити роботу щодо оптимізації ставок ввізного мита, поступового їх зниження з метою перетворення з фіскального елемента в елемент регулювання зовнішньоекономічної діяльності та захисту економічних інтересів вітчизняних виробників [5, с. 7]».

Тому уніфікація ставок мита, повинна розглядатися як один із ефективних способів у боротьбі з недобросовісним декларуванням імпорту, оскільки лише адміністративні методи, сприяють корупції. Тоді як уніфікація ставок і приведення їх до єдиного вигляду сприятиме подоланню

недобросовісних відносин митних органів та суб'єктів ЗЕД а також подолання корупції. Проте потрібно зрозуміти, що повністю уніфікувати ставки мита – це надскладне завдання, досягти якого буде дуже важко. Найперше потрібно досягти консенсусу між всіма суб'єктами митних відносин. Тому ми вважаємо що на даному етапі розвитку митної політики можлива лише часткова уніфікація, але у напрямку повної уніфікації нам також потрібно рухатися.

Навіть не зважаючи на те, що останніми роками ми інтенсивно працюємо в напрямку уніфікації митно-тарифного регулювання, інтегруємося в рамках Угоди про асоціацію, все ж залишається ряд проблем, які потребують вирішення у майбутньому. Процес до повної уніфікації ставок повинен тривати до його повного завершення.

Також немалою проблемою є в контексті реалізації митно-тарифного регулювання наявність великої кількості пільг.

Особливо це стосується категорії тих товарів які фактично без сплати податків імпортуються в Україну. Перелік таких товарів не затверджує Кабінет Міністрів України та в більшості випадків вони не узгоджуються з профільними міністерствами.

Таке безмитне завезення сприяло тому, що до України ввезено велику кількість товарів під виглядом інвестицій та інновацій, які при цьому у великій кількості виготовляються в Україні, а також перебуваю під протекціоністськими заходами для захисту вітчизняного виробника (сільськогосподарська та харчова продукція, хімічна продукція, транспортні засоби тощо). Як зазначається у професійній літературі: «порядок надання митних та інших пільг інноваційно-активним підприємствам потребує подальшого вдосконалення як на державному (шляхом внесення змін до законодавчої бази та створення більш жорстких вимог до інноваційних проектів), так і на місцевому рівнях, під час здійснення митного оформлення високотехнологічного обладнання та інноваційної продукції з метою уникнення безпідставного надання пільг щодо сплати митних податків для реалізації інноваційних проектів [12, 143- 144]».

Важливим напрямком роботи Державної митної служби є розроблення та удосконалення порядку по спрощеному застосуванню процедури митного оформлення суб'єктів господарювання резидентів.

Також можна сказати, що на теперішній день ведеться робота щодо поновлення «режиму сприяння окремим підприємствам-резидентам з метою виконання Україною міжнародних конвенцій та угод», зокрема у межах, угод, які є діючі на території України.

Таким чином, подальший розвиток митної справи пов'язаний зі спрощенням митних процедур та перевірка виконання вимог митного законодавства повинна бути спрямована на пізніший термін, і повинна забезпечуватися інструментами пост-аудиту, який покладається на окремі підрозділи митних органів.

Тому сьогодні дуже важливо щоб механізм застосування пост-аудиту вдосконалювався, запроваджувалися новітні методики його проведення, ефективно велася робота щодо визначення суб'єктів ЗЕД, які належать до ризикових з позиції можливого порушення законів в митній сфері. Також потрібно розширювати права для органів митної служби з метою дозволити їм здійснювати перевірки фінансово-господарської діяльності підприємств, які вони зможуть проводити як одноосібно, так і спільно з податковою службою. Забезпечення дієвого контролю за товарами після того як вони надійдуть у вільний обіг, митні органи будуть спроможні краще виконувати власні регуляторні та фіскальні функції, сприяти підвищенню рівня економічної безпеки держави.

Отже, виходячи з вищезазначеного можна запропонувати наступні кроки щодо підвищення ефективності митно-тарифного регулювання в Україні. Зокрема потрібно здійснювати:

- «уніфікацію порядку справляння мита (ввізне/вивізне мито, особливі види мита (спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне));
- «посилення контролю органів державної влади над наданням митних пільг з метою уникнення безпідставного звільнення від оподаткування»;

– «створення чітко регламентованого механізму застосування спрощеного порядку застосування процедур митного оформлення та розширення прав митних органів під час проведення митного пост-аудиту»;

– «надання права Кабінету Міністрів України встановлювати та змінювати ставки ввізного й вивізного мита та сприяти розширенню співпраці між міністерствами й відомствами, які займаються адмініструванням податків і контролюють цей процес»;

– «підвищення статусу Митно-тарифної ради шляхом формування її складу Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України на пропорційній основі та одночасною заборонаю схвалення будь-яких нормативно-правових актів з питань митно-тарифного регулювання без їх попереднього схвалення Митно-тарифною радою України».

Вище зазначені заходи сприятимуть виконанню основних завдань держави, що полягають у забезпеченні умов стабільного розвитку економіки шляхом формування конкурентних переваг. Для цього потрібно використовувати найкращі способи та дії.

Практичним підсумком діяльності держави може бути Загальнодержавна програма «Підвищення конкурентоспроможності української економіки», у якій основу має складати засади посилення конкурентоздатності України в світі і міжнародній торгівлі зокрема.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було охарактеризовані основні шляхи підвищення ефективності митно-тарифного регулювання. Зокрема встановлено, що для підвищення ефективності митно-тарифного регулювання в Україні потрібно здійснити:

– «уніфікацію порядку справляння мита (ввізне/вивізне мито, особливі види мита (спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне))»;

– «посилення контролю органів державної влади над наданням митних пільг з метою уникнення безпідставного звільнення від оподаткування»;

- «створення чітко регламентованого механізму застосування спрощеного порядку застосування процедур митного оформлення та розширення прав митних органів під час проведення митного пост-аудиту»;
- «надання права Кабінету Міністрів України встановлювати та змінювати ставки ввізного й вивізного мита та сприяти розширенню співпраці між міністерствами й відомствами, які займаються адмініструванням податків і контролюють цей процес»;
- «підвищення статусу Митно-тарифної ради шляхом формування її складу Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України на пропорційній основі та одночасною заборонаю схвалення будь-яких нормативно-правових актів з питань митно-тарифного регулювання без їх попереднього схвалення Митно-тарифною радою України».

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі на тему: «Теоретична парадигма та практика уніфікації митних тарифів» розглянуто теоретичні та прагматичні аспекти митного тарифу. Розглянуто шляхи підвищення ефективності застосування тарифів у митній сфері.

Зокрема з'ясовано, що реалізація новітніх підходів щодо забезпечення механізму якісного тарифного регулювання, щодо митної оціни товарів, впорядкування митних преференцій до вимог митних союзів – це та робота яка сьогодні є важливою на шляху повної інтеграції у світове митне середовище. Тому дуже важливо зробити повну ревізію вітчизняного законодавства на відповідність зовнішньоекономічній діяльності правилам і нормам ЄС. А також забезпечення імплементації його до вітчизняних нормативних актів.

Для розвитку якісних зовнішньо-торговельних відносин та економіки країни загалом, потребує проведення виваженої політики щодо встановлення ставок імпортного мита і має враховувати можливі економічні, політичні та соціальні наслідки. Тому при розробці цієї політики потрібно аналізувати кон'юнктуру ринку і вже відповідно до цього вибудовувати систему митно-тарифного регулювання.

Встановлено, що серед всіх митних платежів, найбільшу фіскальну роль відіграє податок на додану вартість, що можна пов'язати із специфікою цього платежу, зокрема ставка становить 20% і те, що ним оподатковується всі категорії товарів що переміщуються через митний кордон України.

Також немала частка зберігається і за ввізним митом – 8%, також значний фінансовий ресурс забезпечує і акцизний податок. Найменше надходить вивізного мита, що також пов'язано із специфікою цього платежу.

Також потрібно сказати, що митні платежі є надзвичайно важливим інструментом наповнення державного бюджету, виступаючи великим джерелом доходів. Зокрема майже половина всіх доходів бюджету забезпечується митними платежами.

Протягом 2017-2021 року експортно-імпортні операції в Україні зростали, але в кожному цьому році в Україні було негативне торговельне сальдо, яке вимірювалося десятками млрд дол США. Серед найбільших партнерів були Китай, ЄС та США. Тоді як позитивне сальдо торговельного балансу нам забезпечили Єгипет, Індія, Нідерланди, Туреччина та Італія.

Також варто наголосити на тому, що позитивне сальдо торговельного балансу в розрізі окремих країн спостерігалось за тими країнами, які найбільше залежні від наших ресурсів, зокрема продовольства, Україна експортувала більше ніж імпортувала із них.

Охарактеризовано основні шляхи підвищення ефективності митно-тарифного регулювання. Зокрема встановлено, що для підвищення ефективності митно-тарифного регулювання в Україні потрібно здійснити:

- «уніфікацію порядку справляння мита (ввізне/вивізне мито, особливі види мита (спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне));
- «посилення контролю органів державної влади над наданням митних пільг з метою уникнення безпідставного звільнення від оподаткування»;
- «створення чітко регламентованого механізму застосування спрощеного порядку застосування процедур митного оформлення та розширення прав митних органів під час проведення митного пост-аудиту»;
- «надання права Кабінету Міністрів України встановлювати та змінювати ставки ввізного й вивізного мита та сприяти розширенню співпраці між міністерствами й відомствами, які займаються адмініструванням податків і контролюють цей процес»;

«підвищення статусу Митно-тарифної ради шляхом формування її складу Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України на пропорційній основі та одночасною заборонаю схвалення будь-яких нормативно-правових актів з питань митно-тарифного регулювання без їх попереднього схвалення Митно-тарифною радою України».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти [текст] : монографія / І. Г. Бережнюк. — Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. — 543 с.
2. Виконання Державного бюджету України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України : [сайт]. — Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
3. Власюк О.С., Ямпольська І.Л. Зовнішня торгівля України: стан та прогноз / О.С.Власюк // Наукові доповіді – К.: НІСД, 2008. – 63 с.
4. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О.П. Гребельник. – К., 2005. – С. 238.
5. Гребельник О.П. Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи / О.П.Гребельник // Монографія. — К.: КНТЕУ, 2008. - 488 с.
6. Губа М. О.Значущість митно-тарифного регулювання в Україні / М. О. Губа // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. - 2011. - №2. - С. 40-43
7. Закон України “Про Єдиний митний тариф” від 05.02.1992 р. № 2097-ХІІ із змінами та доповненнями від 05.04.2011 р.
8. Карамбович І. М., Войтов С. Г. Митний тариф як елемент захисту національної економіки / І. М. Карамбович, С. Г. Войтов // Збірник наукових праць “Історія торгівлі, податків та мита”, 2010 № 1(1). – С. 259-262
9. Митний кодекс України [Електронний ресурс] // Офіційний веб- сайт Верховної Ради України : [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=92-15&p>.
10. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах економічної конкуренції / О.Ф. Івашина // . – 2009.- с.1-5
11. Митно-тарифне регулювання як інструмент наповнення державного бюджету України / К. І. Новикова// Фінанси.- 2009 с.1-7
12. Новикова К. І. Перспективні напрямки розвитку митно-тарифного

регулювання в Україні / К. І. Новікова // Держава і регіони. – Запоріжжя, 2010. – № 1. – С. 141–145.

13. Пашко П. В. Митна політика та митна безпека України / П. В. Пашко, П. Я. Пісной // Фінанси України. — 2006. — № 1. — С. 71–85.

14. Пашко П. В. Інституційний механізм реалізації митної політики / П. В. Пашко // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 153–155.

15. Підсумки роботи митних органів України у 2010 р. Інформаційно-аналітичний збірник. — К. : ДМСУ, 2011

16. Пісьмаченко Л. Державний механізм захисту економічної безпеки у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності / Л. Пісьмаченко // Вісник НАДУ. – 2009. – № 2. – С. 106–114.

17. Пісьмаченко Л. Митно-тарифне регулювання як засіб захисту економічних інтересів держави у сфері зовнішньої торгівлі / Л. Пісьмаченко // Економіка та держава : міжнародний науково-практичний журнал. – 2008. –

№ 12. – С. 49–52.

18. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України : [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-7&p>

19. Про затвердження Основних пріоритетних напрямів діяльності та завдань Державної митної служби України на 2011 рік : наказ Держмитслужби України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної митної служби України : [сайт]. — Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua>.

20. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України : [сайт]. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

21. Храмов В. О., Бовтрук Ю. А. Зовнішньоекономічна політика: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2002. — 264 с.

22. Дьяченко О. В. Економічна природа митного тарифу та його функції

/ О. В. Зубко О. В. Дьяченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2014. – Вип. 1(1). – С. 177.

23. Гребельник О. П. Митна справа: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] /О. П. Гребельник. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – С. 138.

24. Дьяченко О. В. Зубко О. В. Економічна природа митного тарифу та його функції /О. В. Зубко О. В. Дьяченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2014. – Вип. 1(1). – С. 180

25. Борисенко О. П. Особливості застосування митно-тарифних інструментів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності / О. П. Борисенко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2011. – № 4(11). – С. 44. Указ Президента України

26. «Про Концепцію трансформації митного тарифу України на 1996-2005 роки відповідно до системи ГАТТ/СОТ» від 06.04.1996 № 255/96 [Електронний ресурс] //Режим доступу з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/255/96>.

27. Мартинюк, В. П. Митна система України та її фіскально-регулюючий потенціал /В. П. Мартинюк // Механізм регулювання економіки. – 2010. – N 3 (т. 2). – С. 87–88.

28. Показники зовнішньої торгівлі. Державна митна служба України. URL : <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/ratings>

29. Показники виконання державного бюджету України. ОпенБаджет. URL : <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>